

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2017

Bc. Marie Adamusová

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta

Katedra hudební výchovy

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Hudba a tanec v mateřské škole.
Návrh a realizace vlastního hudebně tanečního projektu.

Music and dance in kindergarten.
Design and implementation of author's music-dance project.

Bc. Marie Adamusová

Vedoucí práce: PhDr. Kateřina Hurníková, Ph.D.
Studijní program: Pedagogika
Studijní obor: Pedagogika předškolního věku

2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: „*Hudba a tanec v mateřské škole. Návrh a realizace vlastního hudebně tanečního projektu*“, vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 18. dubna 2017

.....

podpis

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování *PhDr. Kateřině Hurníkové, Ph.D.* za její cenné rady a trpělivost při vedení mé diplomové práce. Rovněž bych chtěla poděkovat pedagogickému sboru MŠ Dobrá za spolupráci při realizaci projektu. Také děkuji své rodině a přátelům za velkou podporu.

ABSTRAKT:

Diplomová práce má za úkol teoreticky zhodnotit a prakticky dokázat, že děti v předškolním zařízení dovedou velice citlivě vnímat vážnou hudbu a vyjádřit ji pohybem, jsou-li správně vedeny a motivovány.

Tato práce dále poskytne námět učitelům mateřských škol pro práci s vážnou hudbou, aby učili děti přijímat hudbu jako dar a vztah k hudbě dále v dětech rozvíjeli.

Diplomová práce je rozdělena do dvou hlavních částí. První část je teoretická a shrnuje nejdůležitější poznatky týkající se hudby a pohybu. Druhou část praktickou tvoří projekt, který úzce souvisí s výzkumem. Výsledky výzkumu nám objasnily skutečnost, do jaké míry rodiče dětí vnímají důležitost hudby, pohybu a tance a jakým způsobem tyto aspekty pro rozvoj svých dětí podporují. Realizací projektu s názvem: „Zaznělo jednou v přírodě“, byl naplněn hlavní cíl diplomové práce.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Hudebně pohybové činnosti, vážná hudba, práce s poslechovou hudbou, taneční představitost a fantazie, projekt.

ABSTRACT:

The goal of this thesis is to theoretically evaluate and practically prove that children in kindergarten are capable to listen to classical music carefully and to express it with motion, if they are properly guided and motivated.

This thesis also provides the theme for kindergarten teachers how to work with classical music to teach children to perceive it as a gift and develop love for music in children.

The thesis is divided into two main parts. The first part is theoretical and it summarizes the most important findings concerning music and movement. The second part is practical and it consists of a project closely related to the research. Results of the research clarified the fact to what extent parents perceive the importance of music, movement and dance and how they endorse these aspects. The main objective of this thesis was fulfilled by the implementation of the project "It was said once in nature."

KEYWORDS:

Music and movement activities, classical music, working with music for listening, dancing imagination and fantasy, project.

OBSAH

1 ÚVOD.....	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	11
2 HUDBA, POHYB, TANEC.....	11
2.1 VÝZNAM HUDBY A JEJÍ FUNKCE V ŽIVOTĚ ČLOVĚKA	12
2.1.1 Nejdůležitější funkce hudby	12
2.1.2 Hudba a pohyb z neurofyziologického hlediska	13
2.2 POSTAVENÍ VÁŽNÉ HUDBY V DNEŠNÍ SPOLEČNOSTI.....	14
3 VÝZNAM HUDBY V ŽIVOTĚ DÍTĚTE	17
3.1 VLIV RODINY NA UTVÁŘENÍ HUDEBNOSTI	18
3.2 PRIMÁRNÍ HUDEBNÍ MOTIVACE	18
3.3 VNĚJŠÍ A VNITŘNÍ DETERMINANTY HUDEBNÍHO VÝVOJE DÍTĚTE	19
3.3.1 Podíl dědičných vlivů na hudebním vývoji dítěte	21
3.3.2 Ticho jako cíl.....	21
3.4 HUDBA MOTIVUJE K ESTETICKÉMU CÍTĚNÍ	22
4 HUDEBNÍ VÝCHOVA V MATEŘSKÉ ŠKOLE.....	24
4.1 POSLECHOVÉ ČINNOSTI	25
4.1.1 Práce s poslechovou skladbou	27
4.2 PĚVECKÉ ČINNOSTI.....	29
4.2.1 Význam pěveckých činností.....	29
4.3 INSTRUMENTÁLNÍ ČINNOSTI	31
4.3.1 Význam instrumentálních činností	31
5 HUDEBNĚ POHYBOVÉ ČINNOSTI.....	33
5.1 TANEČNÍ HRY UMĚLÉ A JINÉ FORMY	35
5.1.1 Základní pohybové prvky a jejich nácvik	36
5.2 ROZVÍJENÍ ELEMENTÁRNÍHO TANEČNÍHO CÍTĚNÍ - DRŽENÍ TĚLA, UVOLŇOVACÍ CVIKY A POHYBOVÉ HRY	39
5.2.1 Prostorová orientace při nácviku tance.....	41
5.3 TANEC DĚTÍ V KOLEKTIVU VRSTEVNÍKŮ	42
5.3.1 Příběhy a pohádky vyjádřené hudbou, slovem a pohybem	43
5.3.2 Dětská tvořivost.....	44
5.3.3 Taneční představivost a fantazie	45

6 HUDBA A POHYB V SOULADU SE ŠVP MŠ DOBRÁ.....	48
6.1 PROFIL MATEŘSKÉ ŠKOLY DOBRÁ	48
6.2 CHARAKTERISTIKA ŠKOLSKÉHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU MŠ DOBRÁ	49
6.2.1 Hudebně pohybová výchova v ŠVP MŠ Dobrá	50
6.2.2 Doplnková činnost vzdělávacího programu MŠ	51
II. PRAKTICKÁ ČÁST	52
7 VÝZKUM	52
7.1 VYMEZENÍ PROBLÉMU	52
7.2 STANOVENÍ HYPOTÉZ	52
7.3 METODIKA A ORGANIZACE VÝZKUMU	53
7.3.1 Charakteristika tříd	53
7.4 GRAFICKÉ ZNÁZORNĚNÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	54
7.4.1 Jednotlivé otázky dotazníku	54
7.5 VERIFIKACE (OVĚŘENÍ HYPOTÉZ)	65
8 PROJEKT ZAZNĚLO JEDNOU V PŘÍRODĚ	66
8.1 ZÁKLADNÍ ÚDAJE O PROJEKTU	67
8.2 VLASTNÍ PŘÍPRAVA PROJEKTU	68
8.2.1 Příprava kostýmů	69
8.2.2 Organizační příprava	69
8.3 ÚVODNÍ SLOVO AUTORA PŘED ZAČÁTKEM PŘEDSTAVENÍ.....	70
8.4 PRŮBĚH PŘEDSTAVENÍ.....	72
8.5 SCÉNÁŘ PŘEDSTAVENÍ.....	74
8.5.1 Časový rozpis jednotlivých dějství.....	74
8.6 JAK DĚTI ZVLÁDALY PŘÍPRAVU?.....	81
8.6.1 Vlastní hodnocení výkonů dětí	82
8.7 HODNOCENÍ DIVÁKŮ – RECENZE	83
8.8 HODNOCENÍ ORGANIZACE A TECHNICKÉHO ZÁZEMÍ PROJEKTU	85
8.9 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ O ZPĚTNÉ VAZBĚ.....	86
8.9 ÚSPĚCH PROJEKTU.....	89
9 ZÁVĚR	91
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	92
SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ	94
SEZNAM PŘÍLOH.....	96

1 ÚVOD

V uspořádání dnešního světa a jeho vývoji se stále více a více projevují nedostatky společenské, ekonomické ale také morální. Výzkumy ukazují, že orientace na hromadění materiálních hodnot nevede k řešení problémů současné doby, ale naopak hrozí zde degradace mnohých lidských hodnot, zhoršují se mezilidské vztahy a řada lidí prožívá pocity frustrace, nenaplněnosti života a osamění.

Společenská morálka celosvětově upadá, člověk se koncentruje sám na sebe, v lepším případě na svou úzkou rodinu, nezajímá se o potřeby druhých, zvětšuje se propast mezi bohatstvím a chudobou, vytrácí se víra, zapomíná se na křesťanskou tradici českého národa.

Změny ve všech oblastech se však ani zdaleka netýkají jen dospělých lidí. Odborníci na dětskou duši upozorňují na narůstající psychické problémy, pedagogové nařikají nad nárůstem klíčových kompetencí, všichni si všímáme podivné stagnace dětského emocionálního a sociálního vývoje. České děti zaujímají v evropských statistikách přední místa v sebevraždách a ve zneužívání návykových látek (Lidové noviny, 2012). Dítě je utvářeno především tím, co ho obklopuje, jaké vzory mu stavíme do cesty.

Rodiče pomáhají svým dětem k rozvoji kognitivních funkcí a intelektu, k rozvoji jejich citovosti a sociálním návykům, tedy schopnostem, které začínají být ve společnosti na okraji zájmu.

Milující rodiče chtějí všestranný optimální rozvoj svých dětí, zdraví a utváření rozumového myšlení, které by je emočně spojovalo se svým já, s druhými lidmi a okolím. Pokud by se navíc v mozku rozvíjely ještě senzorio-motorické reakce, představivost, fantazie, paměť a třeba i vůle, bylo by to skvělé. Je-li dítě obklopeno navíc ještě hudbou, je v nich položen základ velkolepého potencionálu, který může s věkem růst a obohacovat ho po celý další život až do pozdního stáří.

Hudba je pro mě velmi důležitá a díky ní dokážu mít na svět pozitivní názor, vidět v maličkostech krásu a přirozenost. Hudba mě naučila vážit si věcí kolem nás, dávat prostor individualitě a dívat se na věci s nadhledem, ale také uměleckým pohledem.

Pomocí hudby dokážu tvořit a jsem přesvědčená, že hudba, zpěv a tanec jsou stavebním pilířem pro rozvoj a kultivaci každého jedince.

Chci být nápomocná záchraně dětské duše, chci obohatit děti o krásu vnímání hudby a tance, chci kultivovat malé človíčky z pozice své profese a odvrátit jejich pozornost od laciných pozlátek dnešní doby. Proto jsem si také vybrala téma diplomové práce, ve kterém mohu uplatnit své teoretické znalosti a praktickým ztvárněním hudby dokázat, že děti dovedou velice citlivě vyjádřit hudbu pohybem a pohybem na danou vážnou hudbu vyprávět příběh.

Svojí diplomovou prací chci také přivést mnohé nadšené učitele hudby a zejména učitele mateřských škol k jinému pohledu na práci s vážnou hudbou a vnímání hudby jako takové, aby pak své nadšení dokázali přenášet na děti, vytvářet lidské hodnoty u dětí již v raném věku a učit děti přijímat hudbu jako dar, jehož hodnota je nedocenitelná (Strnadová, 1988).

Diplomová práce se skládá z teoretické a praktické části. Teoretická část je členěná do kapitol a podkapitol, praktickou část tvoří projekt. Před započítím návrhu projektu a započítím nácviu projektu, který je nejvýznamnější částí mé diplomové práce, chci dotazníkovým šetřením zjistit, jak rodiče dětí vnímají důležitost hudby, pohybu a tance a jakým způsobem tyto aspekty pro rozvoj svých dětí podporují.

Praktická část diplomové práce naplňuje hlavní cíl diplomové práce, tj. proniknutí vážné hudby do světa dětí a ztvárnění příběhu s názvem: „Zaznělo jednou v přírodě“, do kterého jsem zapojila všechny děti a učitele Mateřské školy Dobrá, ve které pracuji.

I. TEORETICKÁ ČÁST

2 HUDBA, POHYB, TANEČ

Projedeme-li všechny kontinenty naší Země křížem krážem a navštívíme-li různé národy, etnika či domorodé kmeny, dojdeme k poznání, že na naší krásné planetě snad neexistuje místo, na kterém bychom se nesetkali s hudbou v různých podobách. Zjistíme, že bez hudby neexistují žádné národy.

Otázkou, jak hudba vznikla, se zabývalo mnoho badatelů a vznikaly mnohé teorie. Jedna z teorií hovoří o daru hudby od Boha, hudbě je přisuzován božský původ, posvátný a nadpřirozený. Dodnes je tato teorie zachována u domorodých kmenů, a proto jsou jejich slavnosti - uctívání bohů a další rituály doprovázeny hudbou. Hudba je jejich komunikačním kanálem mezi pozemským a nadpozemským světem. Také teorie Charlese Darwina vysvětluje vznik hudby. Člověk v přírodě naslouchal zvukovým projevům ptáků a zvířat, tyto zvuky pak napodoboval, později je spojil v prvotní melodie. Za nejstarší projev hudby je proto považován lidský hlas (Sedlák, 1985).

Z dochovaných písemných dokumentů víme, že i tanec existoval jako součást života lidu již v předhistorických dobách. Kresby tanců se dochovaly v egyptských nádobách z 20. století před naším letopočtem. Kresby tanců na stěnách jeskyní z doby ledové, např. v Pyrenejích, reliéfy na hrobech faraónů a staroindické sochy přibližují významné funkce sólových i skupinových tanců z období dávno před naším letopočtem.

Smyslem tanců v pradávce minulosti byly emocionální prožitky, radost z přebytku energie, pocit uvolnění a pohody. Tanci byla také přisuzována nadpřirozená moc vyhánění duchů, byly součástí pohanských rituálů, měly smysl děkovný, bojovný, vzbuzovaly city erotické nebo byly tanci prosebnými. Tancem se oslavovala radost i smutek, například příchod na svět, dospělost, sňatek i úmrtí (wikipedie.cz: Dějiny hudby).

Tanec charakterizoval kulturu národů. U některých národů byl výhradně kulturou mužů, jinde žen, jinde kulturou společnou. Také tance slovanských národů mají podobnou historii. Jsou známy z doby pohanské, ale také z doby křesťanské jako tance dožínkové, vynášení smrtky apod. Postupem doby ztrácely některé tance svůj původní

význam, ale některé tance se zachovaly do dnešní doby a v pozměněných variantách jsou součástí dětského folklóru.

Dnes pro rozvoj dětského tance čerpáme z hudebních a tanečních tradic lidových, které představují kulturu, jejíž umělecké vyjadřovací prostředky tvořil lid (Berdychová, 1973).

2.1 Význam hudby a její funkce v životě člověka

Hudba působí na člověka velmi mocně a všestranně. Zasahuje jeho oblast tělesnou i psychickou. Působení se uskutečňuje jednak zvukovými podněty, hudebně významovou strukturou, která má schopnost vyjádřit určitý smysl a sdělit obsah. V oblasti fyziologických procesů působí u člověka hudba na změny srdečního tepu i na hormonální přeměny.

V psychice člověka ovlivňuje emocionální oblast, podněcuje představivost a fantazii. Působením hudby se člověk vytrhuje z běžných starostí a stereotypů každodenního života, vytváří si vnitřní rozpoložení. Výrazný hudební rytmus spontánně podněcuje pohybové funkce a taneční reakce. Nové zvukové podněty člověka vzrušují, známá hudba v přiměřené síle uklidňuje. Lidé hudbu potřebují, protože uspokojuje celou řadu potřeb tělesných i duševních. Hudební dílo se dostává často do souladu s duševními procesy, náladami, emocemi i myšlenkami. Hudební vnímání kultivuje zase hudební sluch. U mnohých lidí se hudba významně podílí v uskutečňování potřeby seberealizace. Hudbou aktualizují své hudební vlohy a schopnosti, jejichž naplnění je provázáno pocitem radosti a zadostiučinění. S uspokojováním lidských potřeb prostřednictvím hudby souvisejí také její funkce (Sedlák, 1974).

Psychologie hudby přisuzuje hudbě ve vztahu k člověku celou řadu funkcí – mnohofunkčnost hudby.

2.1.1 Nejdůležitější funkce hudby

- 1) Estetická – umožňuje hudebně estetický prožitek a poznání krásy. Estetický prožitek bývá velmi silný, působí na celou lidskou osobnost, kterou může i vnitřně přetvářet a ovlivňovat.

- 2) Výchovná – formující mravní profil člověka i jeho světový názor. Specifické osvojování světa – hudbou poznáváme a osvojujeme si specifickým způsobem svět a toto poznání prostřednictvím hudby můžeme sdělovat jiným lidem, čímž se hudba stává jedním z prostředků mezilidské komunikace.
- 3) Terapeutická – hudba má schopnost podněcovat i uklidňovat, poskytuje člověku vnitřní klid, umožňuje mu psychické odreagování od konfliktních situací a vytrhuje člověka z každodenní všednosti. Podle lékařských výzkumů může hudba pomáhat léčit lehčí formy duševních a neurotických poruch.

Kromě těchto základních funkcí má hudba další funkce:

- Hedonistická – způsobující potěšení a rozkoš,
- Rekreativní – umožňující zábavu a rozptýlení,
- Sociální – uplatňující se jako společenský činitel, který je zvláště významný v našem národě s výraznými hudebními tradicemi.

Hudba však nemusí vždy sama o sobě působit kladně a esteticky účinně. Přemíra hudby, její špatný výběr a nevhodné dávkování, ji může srážet na pouhý organizovaný hluk. S nadbytkem hudby se setkáváme v současné době velmi často. Hudba pak ztrácí své estetické poslání a místo toho, aby pomáhala kultivaci osobnosti, člověka otupuje a sama zevšedňuje (Sedlák 1985).

2.1.2 Hudba a pohyb z neurofyziologického hlediska

Hudba je poselství, prostředník a zprostředkovatel rozumu a citu, smyslu pro krásu a ještě něčeho vyššího co určuje smysl celého našeho života.

Jan Amos Komenský přisuzoval hudebnímu a pohybovému rozvoji velký význam pro celý život. Napsal, že na dobrém počátku všechno záleží.

Hudba a pohyb z neurofyziologického hlediska souvisí s lidským mozkem, protože hudba mimo lidský mozek neexistuje. V našem mozku dochází k procesům, o kterých jsme přesvědčeni, že je slyšíme ve svém okolí. Z propojených komponentů vznikají celky, které vnímáme jako hudbu. Lidská přirozenost je založena na propojení hudby a pohybu. Člověk nemusí být profesionální hudebník, aby při poslechu hudby například nepoklepal prsty nebo nehýbal hlavou nebo trupem do rytmu. Vybízí ho

k tomu nejhlubší části mozku. Všichni máme určité vzpomínky na životní situace, které byly propojené s prožíváním hudby. Hudba zprostředkovává emoce a dítě si volí hudbu, která nejlépe vystihuje jeho životní styl a hodnoty, které uznává a které nejlépe vyjadřují i jeho biorytmus (Kodejška, Zdravotnické listy, 2015).

Bezprostřední provázanost hudby a tělesného pohybu souvisí s přirozenou tendencí člověka reagovat na hudbu vnitřním (psychickým) a vnějším (fyzickým) pohybem. Hudba aktivizuje naši motoriku (pohyb, pohyblivost, hybnost), a to jak reakce nepodmíněně instinktivní i podmíněně instinktivní, tak reakce cílevědomě plánované. Na tuto skutečnost poukázal např. Jaroslav Zich v souvislosti s pojednáním o vžívacím přístupu k hudbě. Vžívání (tj. proces popisovaný tak, že se necháme hudbou strhnout, unést, ponoříme se do ní) se podle Zicha uskutečňuje vtělesňováním – pohyby tělem, hlavou, pohyby související s pohybem při tanci a pochodu (Zich, 1987).

V české společnosti jsou známé výzkumy vlivu hudby na dítě již od jeho narození. Hudba pokládá v nejširším slova smyslu základy pro jeho budoucí psychické založení. Dětský mozek se rozvíjí prostřednictvím hudby dokonce před narozením, neboť dítě vnímá matčin hlas, který rezonuje kostmi. Mozek je od začátku až do konce života přizpůsobivý a dokáže vytvářet nová a nová spojení, například při hře na hudební nástroj, poslechu hudby. Tato mozková aktivita vede ke zvýšení inteligence a zaměřování pozornosti (Týdeník Respekt, 2011).

Každá moudrá a poučená společnost by měla dbát na rozvoj pohybu na hudbu u dětí od jejich narození až do posledního období života člověka a být si vědoma, že nejdůležitější základy lze získat v dětství.

Propojení hudby a pohybu má velký význam tohoto spojení pro celkovou tělesnou, duševní i duchovní harmonizaci člověka (Kodejška, Zdravotnické listy, 2015).

2.2 Postavení vážné hudby v dnešní společnosti

Pojem vážná hudba je převzat z němčiny, kde se „ernstemusic“ říká, protože to je hudba, která si zaslouží jistou pozornost nebo vážnost při poslechu. Zábavná hudba je k tomu, abychom se při tom bavili, tančili, jedli atd., zatímco u této vážné hudby máme ztichnout a poslouchat. Takže proto „vážná hudba“.

Vážná hudba vždycky byla u lidí určitým etalonem kvality, historie, kontinuity a každý, koho jste se zeptali, řekl, že vážnou hudbu má rád. Pokud jsme šli do hloubky, tak se často stalo, že jsme skončili u Beethovenovy skladby Pro Elišku a Vivaldiho Čtvera ročních dob. Ne každý chodil na koncerty, ne každý poslouchal v rozhlase vážnou hudbu, ale přesto tady respekt k tomuto oboru dlouho existoval.

Pokud děti mohou mít příležitost přihlížet zkoušce nějakého hudebního tělesa, nebo se trvale stýkají s lidmi provozujícími živou hudbu, je to pro ně velkým přínosem.

Kdo žije obklopen hudbou a hudebními nástroji, pozná prášek, který na těle houslí zanechává kalafuna spadlá ze smyčce, ví, jak kytarista pečuje o velmi dlouhé nehty na jedné ruce, a také ví, co má hledat v hudbě, kterou právě slyší. Kdo se však s hudbou stýká jen zdálky a poslouchá ji reprodukovanou, nepřichází jen o všechny emoce, které probouzí živá hudba, ale neví, jak je hudbu třeba studovat, jaké dokonalosti je třeba při jejím provedení, nezná vzájemné souvislosti notového zápisu, a proto potřebuje průvodce.

Jestliže se nám však podaří najít cestu, pěšinku, kterou můžeme do hudebního díla vstoupit jako do lesa, tato cesta se dětem vryje do paměti s hudební náladou celé skladby (D'ANDREA, 1998).

Hudební nástroje totiž mají obrovské kouzlo a jejich tvar, materiál, stopy času a používání v člověku probouzejí úctu i emoce, vyprávějí svůj příběh. Hudební nástroje jsou jako lidé a jejich vzhled o nich mnoho napoví ještě dříve, než vydají nějaký zvuk.

Privést dospělou osobu k vážné hudbě je mnohem složitější. Jako příklad uvádím následující: „*Vezmete někoho, kdo se stravuje českým jídlem na recepci, kde je stůl plný mořských plodů. Vezme si mísu a nechutná mu. Mořské plody už nikdy nejí, protože neví, jak na to. Pokud mu to ale někdo ukáže, tak přijde na to, jak je to dobré a může to být pro něj největší pochoutka.*“

Nejen vztah posluchačů k vážné hudbě, ale i vztah skladatelů a profesionálů k publiku procházel dlouhým vývojem.

Ve vážné hudbě máme za sebou období, kdy se skladatelé natolik uzavřeli do svých vlastních světů, že nemysleli na své okolí a propagovali a vyhlášovali manifestačně, že jim nejde o publikum. Také učitelé na základních a základních

uměleckých školách, média i orchestry a jejich výchovné koncerty nebyly zaměřeny na publikum. Dnes se k těmto koncertům vracíme a všechny orchestry vědí, že pokud si nezačnou vychovávat svoje mladé publikum, pokud jim nedají nějaké zkušenosti a zážitky, tak se k nim už nevrátí. Česká filharmonie a postupně i další orchestry (Hradec Králové, Pardubice, České Budějovice) už sdílejí programy s posluchači (Petr Kadlec, Marko Ivanovič, Lukáš Hurník).

Programy výchovných koncertů jsou čím dál lepší – jsou o samotné hudbě, nejsou jen o skladatelích, není to dějepis s muzikou, ale jsou to pořady o melodiích, o rytmu, jak funguje harmonie, jak se objevuje tanec v hudbě, jak do ní proniká technika. Je to na dobré cestě.

Ať je posluchač jakkoliv zkušený v poslouchání hudby, mělo by ho zajímat, jaká hudba vzniká v jeho okolí, v hlavě jeho současníků, jakou hudbu generuje dnešní společnost. Na festivalech hudby je posluchačům předkládána „nepřebraná hudba“ a posluchači svým potleskem mnohdy ovlivňují osud nových skladeb.

K vážné hudbě je nutno dorůst, ale je důležité, abychom si už z mládí nesli elementární zážitek z ní, abychom nebyli jenom cílová skupina, na kterou míří pouze jedno cílové rádio, které v rodině hraje od rána do večera (Hurník, Český rozhlas 2, 2016).

3 VÝZNAM HUDBY V ŽIVOTĚ DÍTĚTE

„Muzika nejpřirozenější nám jest; jak se na svět dostáváme, hned písničku pád rajský připomínající zpíváme: a, á, é.“ (Komenský, 2007).

Morální hodnoty hudby, v naší výchovné práci stále nedocenené, by měly být základem všech důkazů o důležitosti hudebního umění ve všestranném a harmonickém rozvoji člověka.

Aby veškeré pozitivní a blahodárné účinky hudby byly vnímány dospělými, aby se rozvíjely a hudba měla nezastupitelné místo v životě člověka, musí být každý jedinec v kontaktu s hudbou již od útlého mládí (Sedlák, 1974).

I dětem je třeba ukázat směr – pozvat je k hostině a nasměrovat je, kudy vést první krůčky.

Cestu k vážné hudbě je důležité nabídnout dítěti už v raném věku. Pokud se děti setkají v dětství, opravdu už před školou, s nějakou vážnou hudbou, která se jim ani nemusí líbit, ale poslouchají ji, tak si ji zapamatují a mnohem později k ní přirovnávají další zážitky.

Jedna z možných cest jak být veden k této hudbě již od mládí je, pustit dětem skladbu a pak o ní s dětmi mluvit, zkusit proniknout do struktury hudby, nebo například povídat dětem příběh, který se mohl ve skladbě odehrát.

Záleží na motivaci a nejde jenom o to, že se někdo učí hrát na housle, někdo něco skládá a někdo jiný to poslouchá, tady jde o to, že hudba má obrovský vliv na osobnost člověka. Jednak na jeho morálku, na vztah k historii, k místu, kde se nachází. Takový člověk potom nepomaluje sprejem sochu na Karlově mostě.

Existují na to výzkumy, zaměřené zejména na děti, které na něco samy hrají. Kolik úsilí do toho děti musí dát, aby předvedly skladbičku, kterou nacvičily. Když dítě s někým hraje, má odpovědnost za to, aby neudělalo chybu, a musí dát jinému slovo, aby hrál. To jsou věci, které chybí dnešní společnosti.

Pokud dítě nechce cvičit, tak při prvním potlesku, který zažije na přehrávce ZUŠ, jeho nechuť zmizí. Najednou vidí, že padesát lidí mu tleská a příště bude chtít hrát ještě o něco lépe a bude chtít hrát v souboru, kde najednou bude trávit čas jiným způsobem než

u počítače atd. Je dokázané, že vzdělávání v hudbě je obrovským potenciálem pro morální a etický růst každé společnosti (Hurník, Český rozhlas 2, 2016).

3.1 Vliv rodiny na utváření hudebnosti

Rodina je stále velmi důležitý činitel v hudebním rozvoji. Zvláště matčin zpěv rozvíjí emocionální habitus (celkový vnější vzhled) dítěte, jeho hudební sluch, připravuje půdu pro osvojení řeči a motivuje dítě k pobroukávání a vlastním pěveckým pokusům. Matčin zpěv, který má podobně zabarvený hlas jako dítě, má schopnost vytvořit emocionální situaci, ovzduší naplněné láskou, je nejúčinnější motivací k prvním pěveckým pokusům dítěte, a proto i základem jeho hudebního vývoje (Sedlák, 1974).

U dětí, které vyrůstají v rodině, se rozvíjí hudebnost většinou živelně. Může-li se matka plně věnovat dítěti, projeví-li zájem o jeho hudební rozvoj a dítěti zpívá, dochází k přirozenému styku s hudbou a k významnému spojení hudebních projevů s citovým matčíným poutem. Ve věku 4-6 let se současně s procesy zrání a s tělesným vývojem rozvíjí velmi intenzivně i sluchový analyzátor a jeho výškově rozlišovací schopnost. Dokonalejší sluchová diferenciacie umožňuje také pronikat do hudebně obsahové stránky. Vytvářejí se základní poslechové zkušenosti, a to i v oblasti instrumentální hudby. Děti dovedou v tomto věku přetransformovat určitý hudební obsah, hudební náladu nebo charakter skladby v příslušný tělesný pohyb. Uplatňuje se zde především fantazie, která vyúsťuje do tvůrčích improvizčních pokusů, v nichž se v daleko větší míře uplatňuje vlastní invence, a hudební nápady se oprošťují od známých melodií. Prohlubuje se i dynamika citových reakcí k hudbě, dítě dobře vycítí charakter hudby radostné, veselé nebo vážné (Sedlák, 1990).

3.2 Primární hudební motivace

Primární hudební motivace se vytváří v raném věku, vlastně již v prvních měsících života dítěte, ještě před osvojováním řeči. Vzniká z vnitřní stimulace, z neuvědomělého, spontánního a impulsivního stavu napětí, spojeného s vrozenou motivační dispozicí k pohybu, k orientačním reakcím, z potřeby hravé činnosti, z manipulace a z experimentace, z afektivních podnětů a z přirozené touhy po pěveckém projevu. Tento primární projev, jehož hlavním rysem je spontaneita, tedy aktivita

vyvěrající ze subjektu a vyvolaná bez zvláštního spouštěcího podnětu, pramení z osobnostní dynamiky dítěte a je výrazem probouzejících se vnitřních tvořivých sil, vitálních potřeb a instinktů. Raná motivace k hudebním projevům dozrává ze všech estetických činností nejdříve, protože hudba je nejhluběji zakotvena v lidské přirozenosti, v lidském základu. Patří k prvotním lidským projevům a potřebám, a je proto významným výchovným činitelem již od narození. Komenského výrok: „*Musica maxime nobis naturalis est*“ tedy „*hudba je nám nejpřirozenější*“, kterým zdůvodňuje význam hudby ve svém Informatoriu, byl experimentálně potvrzen hudebně sociologickými výzkumy, které dokazují, že primární motivace k hudbě se vytváří u každého zdravého jedince a těžko najdeme člověka, který by nebyl schopen na hudbu reagovat (Sedlák, 1974).

Primární motivace k hudbě, spojená s hudebními projevy, které přinášejí dítěti radost a uspokojení, bývá zpravidla posílena vrozenou dispoziční výbavou a hudebním nadáním.

3.3 Vnější a vnitřní determinanty hudebního vývoje dítěte

Moderní sdělovací prostředky, masmédiá, jsou produktem technizace a civilizace a zevšeobecnily přístup k informacím, k umění, a zvláště k hudbě. Styk s hudbou není již vázán na koncertní sál a živý bezprostřední umělecký výkon. Hudebnímu posluchači se přímo nabízí, bez velkých finančních nákladů, obrovská oblast hudby nejrozmanitějších žánrů a interpretů, avšak různé kvality.

Do našeho denního života tak proniká záplava hotové hudby problematické kvality, která už dnes způsobuje vážné problémy v oblasti teorie poznání hudebního vnímání.

Předškolní věk je pro hudební rozvoj dítěte rozhodujícím obdobím. Vhodné rodinné prostředí a hudební klima, péče o hudebnost v mateřské škole jsou nutnými podmínkami pro pozdější hudební rozvoj.

Podobně jako náš Komenský hlásá i Orff, že hudebně vzdělávat a vychovávat se má každé dítě bez ohledu na jeho sociální postavení. V počáteční hudební výchově nelze rozlišovat děti podle vrozeného hudebního nadání; hudebně vzdělávat je nutno i ty, kdo

projevují slabší hudební vlohy. Z elementární hudební výchovy nesmí být proto vyloučeno žádné dítě, které by nebylo možno hudebně rozvíjet.

Aby bylo možné zajistit u všech dětí již v nejtětlejším věku soustavný hudební vývoj, musí být hudebně výchovný proces elementarizován, musí mít všeobecnou platnost a účinnost i pro děti se slabšími vrozenými předpoklady. Má vycházet z řeči, spojovat hudbu s řečovými projevy a s tělesným pohybem, jak je tomu na počátku všech hudebních kultur. Hudební hra má pak přejít v učení (Hurnik, Eben, 1969).

Hudba je všudypřítomná, přestává být vnímána a prožívána jako umění a je přijímána podobně jako organizovaný hluk.

Je tedy přirozené, že dítě s malými hudebními zkušenostmi a bez pevného hudebního zázemí nemůže v této oblasti vytvářet hodnotící soudy a podléhá většinou těm skladbám, jež nepředpokládají hudební vzdělání, poslechovou praxi a kritické hodnocení.

Děti při napodobování písní z rozhlasu a z televize si osvojují nejen strukturu taneční písně, ale napodobují celkový pěvecký projev, techniku tvoření tónu i pohybový výraz zpěváků.

Elementární hudba vyrůstá z dětského vnitřního světa, z dětského myšlení a fantazie. Tato hudba uvolňuje a rozvíjí jeho duševní síly, které by bez ní zůstaly neobjeveny, neprobuzeny. Elementární hudba je totiž jednoduchá, ale není primitivní.

Hudební vývoj dítěte dnes chápeme jako nezastupitelnou složku jeho psychogeneze a harmonického rozvoje. Vytvářejí se zde nejen senzorio-motorické schopnosti, ale rozvíjejí se i poznávací, rozumové a citové složky, fantazie, představy, paměť a kombinační schopnosti. Hudební vývoj je tedy integrační složkou celé lidské osobnosti. V jeho průběhu se rozvíjejí schopnosti adekvátně odrážet hudební podněty, psychofyziologicky je zpracovávat a emocionálně prožívat. Vytvářejí se kvalitativní a kvantitativní změny ve struktuře osobnosti i v hudebních schopnostech, dochází k rozvoji motivace a hudební aktivity. V hudebním prožitku se rozehrává celá oblast psychiky a to i ty duševní procesy, jež v jiných činnostech zůstávají téměř nedotčeny (Sedlák, 1974).

3.3.1 Podíl dědičných vlivů na hudebním vývoji dítěte

Zákonitosti dědičnosti hudebního nadání nebyly dosud osvětleny, i když hudební praxe potvrzuje vzájemný vztah mezi hudebním nadáním dětí a rodičů. Měřit hudební nadání je obtížné, protože se projevuje vždy v určité operaci, v dynamice rozvíjející se schopnosti, a tak vlastně měříme již kvalitu příslušné hudební schopnosti. V hudebním nadání se uplatňují významné dědičné vlivy, avšak i podnětné prostředí, péče rodičů, zaměření činnosti apod.

Moderní hudební pedagogika dochází k závěru, že dítě se nejefektivněji hudebně rozvíjí tehdy, je-li vychováváno k tvořivosti, která umožňuje sebeaktualizaci všech vrozených potenci.

Učitel, který pracuje s variabilní osobností dítěte, musí při diagnostice hudebního vývoje a při jeho realizaci vycházet z jednoty endogenních a exogenních vlivů a uvědomit si hlavně dosah vývojových možností. Jen tak může zajistit plný hudební rozvoj dětí a probudit lásku k hudbě, která provázela celou historii našeho národa a nemůže a nesmí vymizet ani z povědomí současného civilizovaného člověka.

Kladný vliv hudební výchovy má kompenzační funkci. Stává se zcela přirozeným a účinným prostředkem proti duševní únavě i přetěžování dětí, které je způsobeno maximem učiva a nakupením naukových předmětů. Proto realizace hudebních činností musí být spojena s optimismem, radostným a činorodým prostředím, které kladně působí i na intenzivní výchovu a ostatní činnosti. Hudba se pak také podstatně podílí na duševní hygieně dítěte, stává se prostředkem terapie, která udržuje vnitřní rovnováhu dítěte (Sedlák, 1974).

3.3.2 Ticho jako cíl

Stejně jako se v matematice dostáváme k nule skrze množství, v hudbě je k tichu třeba vyjít od hluku. Je známo, že pojem nuly je pro děti, které ještě nechápou abstrakci, velmi obtížně pochopitelný, protože nula znamená prázdný celek, a čeho se nelze dotknout, co nelze spočítat, cítit, nemá pro děti smysl. Proto se v matematice nejdříve naplní nějaký celek a pak se vyprazdňuje: tehdy nula získá význam množství, které tam již není.

Ticho je v hudbě tím, čím je nula v matematice. Stejně jako je nula důležité číslo, je ticho důležité v hudbě jako zvuk. Stejně jako zvuk musí být uspořádáno v čase, zapsáno do partitur, ohraničeno a respektováno. Je nezbytnou součástí hudby, protože je prostorem, do něhož se mohou šířit zvuky, v němž nabývají významu a jsou rozpoznávány. To je však složité i pro člověka, který má s abstraktním myšlením dlouholeté zkušenosti.

3.4 Hudba motivuje k estetickému cítění

Estetika hudby je vědou o estetických jevech, jejichž specifickým znakem je estetický stav (duševní). Dotkneme-li se estetických stavů, které se opírají o umění, můžeme se tedy opřít o dva:

1. Estetický dojem z umění, který je více pasivní, např. obraz.
2. Umělecké tvoření, speciální činnost, která je více aktivní.

Mezi tyto odborné estetiky patří i estetika hudby, která v sobě skrývá hudební dojem – vnímání, požitek a hudební tvoření. K tomu jako závěr přistupuje část o hudebním hodnocení (Zich, 1981).

Estetické vnímání se začíná utvářet velmi brzy a je významně ovlivňováno výchovou. První estetické zážitky se ztotožňují s příjemnými – tedy co je mi příjemné, je hezké. Proto zásah výchovy je zde maximálně nutný pro diferenciaci a další rozvoj estetického vnímání. Estetická výchova se má držet tohoto primitivního zákona libosti, ale má zároveň dítě motivovat pro poznání stále většího okruhu podnětů, které budí estetické zážitky. Výchova ke kráse má vycházet z přírody. Rovněž hudba, která hned od počátku vytváří u dětí libé pocity, má významný vliv pro formování estetického vnímání (Jasanová, 1990).

Estetické cítění, které hudba vyvolává, není pouhým doprovodem poznávací činnosti, ale je spojeno s hudebně obsahovými informacemi, a tím se jejich význam posunuje do oblasti noetické. Jejich prostřednictvím se uskutečňuje kvalitativně nový vztah k hudebnímu dílu - jedincem je všestranněji vnímán a poznáván okolní svět. Hudba tedy stimuluje citovou oblast, z níž vznikají nové kontakty k okolnímu světu.

V estetické oblasti a v hudebním prožitku se emoce stávají motivy. City evokované hudbou uspokojují citovou potřebu, vybízejí k životním akcím, podněcují životní energii a aktivitu, ovlivňují volbu a způsob jednání a jsou významnou složkou motivační sféry dítěte (Sedlák, 1985).

4 HUDEBNÍ VÝCHOVA V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Současné pojetí hudební výchovy v mateřské škole vychází ze zkušeností českých i zahraničních pedagogů, dále se pak rozvíjí, doplňuje a dotváří ve smyslu celkové koncepce výchovy dětí předškolního věku. Obsahová náplň hudební výchovy je rozpracována ve školním vzdělávacím programu. Hudebně výchovný proces, uskutečňovaný s využitím citlivě volených metod, forem a odpovídajících výrazových prostředků, směřuje velmi účinně k celkové kultivaci dětské osobnosti. Harmonizující vliv hudební výchovy v sepětí s ostatními výchovnými složkami se odráží především v mravním, citovém a celkově estetickém rozvoji dítěte (Strnadová, Zezula, 1988).

Zlaté didaktické pravidlo, v němž je velmi důrazně podržena důležitost smyslového pojetí při výchovném procesu, formuloval Komenský takto: „*Proto budiž učitelům „zlatým pravidlem“, aby všechno bylo předváděno všem smyslům kolika možno. Totiž věci viditelné zraku, slyšené sluchu, vonné čichu, chutnatelné chuti a hmatatelné hmatu. A může-li něco býti vnímáno najednou více smysly, budiž to předváděno více smyslům.*“ (Cmíral, 1958, s. 64)

Učitelka mateřské školy si musí neustále uvědomovat prolínání hudební výchovy do všech částí obsahu výchovně vzdělávací práce. Školní vzdělávací program, jako závazná norma, svým obsahovým i grafickým uspořádáním takový způsob chápání vlastně předpokládá. Prolínání hudební a tělesné výchovy, uskutečňované ve všech formách hudebně pohybových činností, působí naprosto přirozeně. Rozumový vývoj dítěte může být citlivě, nenásilně, a přitom velmi účinně ovlivňován prostřednictvím všech forem a prostředků hudební výchovy. Především vývoj řeči, její rytmus, tempo, dynamika, melodičnost a celkový mluvní projev může být ještě před vstupem dítěte do základní školy příznivě ovlivněn. Všechny hudební činnosti již svou podstatou předpokládají ovzduší pohody a optimismu, vyladují radostnou atmosféru, která výrazně působí na psychiku a ovlivňuje jednání, projevy a postoje dětí. Neopakovatelné zážitky při společných hudebních chvílkách, dosahované společným úsilím, vytvářejí v dětech pocit sounáležitosti k ostatním a odpovědnosti za výsledky celého kolektivu. Učitelka učí děti přijímat hudbu se svátečním, povznášejícím pocitem, jako dar, jehož hodnota je nedocenitelná. Přípravuje je tak na roli budoucího vděčného návštěvníka koncertů i jiných hudebních akcí, pro něhož snad bude hudba hlubokým citovým zážitkem, přinášejícím radost, vnitřní očištění a uvolnění. To vše jsou významné aspekty výchovy mravní,

k nimž můžeme ještě připojit i vytváření základů volných charakterových vlastností: ohleduplnosti, vytrvalosti, soustředěnosti a trpělivosti, radostnosti, optimismu a vytváření správného vztahu k sobě samému i vztahů k ostatním. Zde je patrna i úzká souvislost s výchovou pracovní: základy správných postojů k práci, úcta k práci druhého, upevňování potřebných návyků a pracovních dovedností (např. při citlivé manipulaci s dětským hudebním nástrojem) apod. Možností a příkladů prolínání hudební výchovy do všech oblastí výchovně vzdělávací práce je mnoho. Je důležité mít všechny tyto souvislosti neustále na paměti a je třeba je využívat k optimálnímu a všestrannému rozvoji dětské osobnosti.

Školní vzdělávací program předpokládá nejen vzájemné prolínání všech složek výchovy, ale i prolínání a propojování úkolů uvnitř těchto složek. Ani v hudební výchově tomu není jinak. Celý její obsah je rozpracován do čtyř hudebních činností: **poslechových, pěveckých, instrumentálních a hudebně pohybových.**

Pěvecké činnosti jsou dominující, v nich by měly učitelky vždy vidět těžiště svého působení a na jejich podkladě realizovat další hudební vývoj dětí. Poslechové činnosti jsou nyní navíc obohaceny o zpracování sluchové výchovy, v níž jde o důslednější rozvíjení hudebního sluchu, zdokonalování rozlišovacích schopností a prohlubování sluchového vnímání.

4.1 Poslechové činnosti

Poslechové činnosti jsou dynamickým procesem, při němž si děti osvojují základní výrazové prostředky hudby, pěstují dovednost soustředěného poslechu, rozvíjejí elementární hudební myšlení zaměřené na prostředky hudebního vyjádření, základní poznatky o hudebních nástrojích a hudebních žánrech, prohlubují citové prožitky a uchovávají si je v paměti.

Nedílnou součástí poslechových činností je sluchová výchova, jejíž prvky by měla učitelka zařazovat co nejčastěji do různých činností během dne. Chvilka cvičení sluchu, vhodně motivovaná, by rovněž neměla chybět v žádné činnosti v hudební výchově. Jde především o důslednější rozvíjení hudebního sluchu a jeho citlivosti, zdokonalování a prohlubování hudebního vnímání. Dítě má být vedeno tak, aby netoužilo být obklopeno stále množstvím decibelů, jimiž bývá v dnešním světě až přehlcováno, ale aby se učilo

vpouštět do svého sluchu i hudbu jemnou, plnou citu, schopnou promlouvat k srdci. Hudbu, kterou nám zanechali naši předchůdci v krásných lidových a národních písničkách a naši slavní hudební skladatelé, jejichž díla uznává celý kulturní svět.

Předpokladem úspěšného využívání poslechu je prolínání rozumové a citové stránky při kontaktu dítěte s hudbou. Přitom je však třeba respektovat různou proporcionalitu obou stránek. Zpočátku je účinek hudby spontánně emocionální, dítě reaguje na hudbu bezprostředně, přičemž se nechá strnout většinou vnitřním hudebním pohybem – rytmem. Touží se jakkoliv spoluúčastnit: tleská, pleská, poskakuje, vykřikuje. Ačkoliv jsou tyto projevy jedinečným dokladem skutečného odrazu hudby v dětském vědomí a my je v první fázi násilně nepotlačujeme, ale spíše usměřujeme, vytváříme postupně podmínky pro to, aby hudba řekla dítěti poněkud více, aby se začal zapojovat i rozum. Seznamujeme je s výrazovými prostředky – s tempem, rytmem, dynamikou apod., s různými hudebními kontrasty, s žánry, s nimiž přijdou děti do styku v hudebních činnostech. Abstraktnost hudby nás velmi často nutí ke spojování hudebních i mimohudebních podnětů k docílení citových zážitků u dítěte (Strnadová, 1988).

Hudba s pohybem, hudba motivovaná pohádkou nebo vyprávěním je pro děti přitažlivější než hudba „sama o sobě“. Děti mají rády skladby zvukomalebného charakteru, obsahové, které vyvolají asociace s konkrétními představami, avšak upoutají je i skladby s výrazným rytmem, tónovou strukturou blízkou dětské melodice se zajímavými témbrovými prvky. Protože dětská pozornost není stálá a je závislá na věku, zájmu o činnost, na zvláštnostech poslouchané skladby, na zkušenostech apod., je vážným problémem odhadnout vhodnou délku skladby. Poslech hudby bez jiné činnosti se podle věku a schopností dítěte pohybuje v rozmezí půl až tří minut. Se skladbou pracujeme opakováním stále dokola, vracíme se k ní z více důvodů:

- Rozvíjíme představivost a paměť dítěte.
- Dítě si osvojuje v aktivní činnosti výrazové prostředky hudby.
- Prohlubujeme poznatky dítěte a vytváříme tím základy k pozdějšímu uvědomělému poslechu hudby (Strnadová, Zezula, 1988).

4.1.1 Práce s poslechovou skladbou

První fází přípravného období poslechu hudby je sluchová výchova. Zaměřujeme se na rozvoj hudebního sluchu, hudební paměti, hudebních představ aj. Pomocí sluchových cvičení učíme děti rozlišovat bohatou škálu zvuků, tónů a vedeme je k soustředěnému vnímání. Oblíbené jsou především hry, kdy děti rozeznávají různé zvuky, hluky, hlasy, popěvky, rytmické či melodické motivy (Šimanovský, Tichá 2000).

Proces vnímání a vytváření správných hudebních sluchových představ dítěte zjednodušíme tím, že předem určíme, se kterými hudebními prostředky se má dítě seznámit. V podstatě jde o tři základní oblasti:

- obsah skladby, její program či námět,
- hudební elementární výrazové prvky,
- hudební forma.

Většina skladeb pro děti něco konkrétního sděluje, zobrazuje, napodobuje. Při poslechu takových skladeb dochází k snadné konfrontaci skutečnosti s jejím uměleckým odrazem. Uvedme například skladby Žabák (V. Trojan), Slon (C. Saint-Saens). Všechny jsou přijatelné svým námětem, mají jednoduchý program, svým charakterem odpovídají dětským představám o okolním světě. Obsah hudební skladby však není jediným aspektem poslechu. Děti zaujmou i tzv. elementární výrazové prvky, s nimiž může manipulovat. Jde o výšku tónu, tempo a rytmus, dynamiku a barvu. Dítě poznává nehudební a hudební zvuky, skladby pomalé, rychlé, tiše a hlasitě znějící, rozličné hudební nástroje.

Citový zážitek však nevzniká vlivem působení jednotlivých izolovaných elementárních hudebních výrazových prvků, ale vlivem celkového charakteru hudby, celkového hudebního „prostoru“. A tak dítě nahlédne i do oblasti hudební formy, pozná, že skladba je taneční, pochodová, určená k slavnostní příležitosti apod.

Poznává-li dítě poprvé skladbu, není schopné vnímat všechny uvedené aspekty najednou, proto vždy určitý z nich vydělujeme, abychom zabránili dezorientaci a ztrátě souvislostí. Nehodnotíme tedy více kvalit současně, ale vybíráme takové skladby, v nichž určitá kvalita převládá.

Přístup k poslechové skladbě může být dvojitý:

- 1) Po krátké motivaci si děti vyslechnou skladbu, s jejímiž výrazovými prostředky posléze manipulují v různých hudebních činnostech.
- 2) Děti v hudebních činnostech nejprve poznají výrazové prostředky a poté vyslechnou skladbu (Strnadová, Zezula, 1988).

V obou případech nesmíme zapomenout děti vhodně motivovat, snažit se vyvolat v nich kladný citový zážitek. Při poslechu hudby je rozhodující motivace, tedy proč člověk poslouchá a co od poslechu očekává (Drábek 1992). *Cílem je naučit děti vnímat hudbu pro její krásu a jedinečnost. Jde nám o to, aby děti v rámci svých možností hudbě porozuměly.* (Lišková 2006, s. 137)

„Pro své děti chceme jen to nejlepší, dopřejme jim proto pravidelný kontakt se světem hudby a časem se dočkáme odměny za své úsilí. Vzpomeňme moudrost našich babiček, na jejich ukolébavky před spaním, vyprávění pohádek, které byly provázeny písničkou, přenesme tuto zkušenost do dnešní doby a nestydme se naše babičky následovat“ (Sedlák, 1974, s. 54). Ideál prozpěvující babičky si dnes každá rodina nemůže dovolit, překážek je víc než dost. Mladé rodiny bydlí vzdáleně od svých rodičů, babičky neodcházejí do důchodu, ale mnohdy přesluhují ve svých profesích, proto nemají na vnoučata čas, rodiny jsou často neúplné nebo utvořené z předchozích vztahů a nový partner nemá mnohdy k dítěti vztah. Řešení péče o děti hledají mladé rodiny v zajištění cizí pečující osoby z řad důchodců nebo studentů. Mezi důležitými předpoklady pro pečovatele by mělo patřit i kritérium, zda umí zpívat či hrát na nějaký hudební nástroj. Nejdůležitější je však přístup rodičovský a základy pro vnímání hudby svému dítěti mohou rodiče dát už před narozením či bezprostředně po něm.

Dětský mozek se rozvíjí prostřednictvím hudby ještě před narozením, neboť dítě vnímá matčin hlas, který rezonuje kostmi. Hudební vývoj je považován za podstatnou složku harmonického rozvoje osobnosti. Je těsně spjat se vznikem a utvářením jiných duševních schopností, rozumových a poznávacích procesů, s rozvoji představ, s rozvojem paměti a fantazie, dále pak s celkovou senzibilitou, citovou sférou a její dynamikou, také s projevy vůle a temperamentu (Sedlák, 1974).

4.2 Pěvecké činnosti

Zpěv je přirozeným lidským projevem stejně tak jako řeč. Lidský hlas můžeme považovat za nejdokonalejší nástroj, který je schopen obsahového i citového výrazu. Pěvecké činnosti by měly být doménou veškerých hudebních činností, protože tvoří základ hudebně-výchovného procesu. Rozvíjejí smysl pro krásu zpěvu, dávají základy pěveckých dovedností a kultivují mluvní a zpěvní projev dítěte. Zpěv má v systému hudebních činností rozhodující význam, protože se při něm rozvíjejí základní hudební schopnosti, které slouží k celkovému rozvoji muzikálnosti dětí.

Obsahem pěveckých činností jsou zpočátku účelově zaměřené hry, které provázejí nejmladší děti světem nehudebních zvuků, příběhů a pohádek. Tyto činnosti vedou k uvolnění hlasového orgánu a postupně i k uvědomování si rytmické stránky řeči, dále rytmizace a melodizace slov, sousloví říkadél a mnohotvárné práce s písní, která v pěveckých činnostech přirozeně dominuje. Práci s písní průběžně doplňují rozmanité hudební a didaktické hry.

Jen člověk s rozvinutými hudebními schopnostmi dovede vnímat a prožívat hudbu, odhalovat její krásu a těšit se z vlastní hudební činnosti. Zpěv je v našich společenských podmínkách nejrozšířenější hudební aktivitou, je i zdrojem poznání, protože každá píseň odráží cítění, myšlení, postoje a jednání lidí, životní situace a dobovou atmosféru v době svého vzniku (Zezula, Janovská 1987).

4.2.1 Význam pěveckých činností

Pěvecké aktivity jsou svým významem, obsahem a vlivem na utváření a celkový rozvoj dítěte, a to již od nejtělejšího věku, nezastupitelné. Zpěv výrazně ovlivňuje psychický, ale i fyzický vývoj dětí, zlepšuje kvalitu dětské řeči, vede k lepšímu soustředění. Vokální aktivity podporují sebevědomí dětí, pomáhají při překonávání komunikačních bariér. Zpěv cvičí paměť, pozornost, podporuje rozvoj představivosti a přirozenou tvůrčí aktivitu. Učí děti rozdávat radost nejen sobě, ale i druhým.

Z hlediska psychologického je zpěv vhodnou činností k relaxaci organismu, k vytváření psychické stability dětí, jejich zakotvením v sociálním prostředí, jistotou utužující rodinné vztahy.

V souvislosti s fyziologickým vývojem se prostřednictvím zpěvu zaměřujeme na správné dýchání, jež vede k lepšímu okysličení, prokrvení, aktivizaci střevní peristaltiky, lepšímu trávení. Pěvecké činnosti dále souvisejí se správným držením těla, věnujeme pozornost tvorbě hlasu a prevenci hlasových poruch. Pomáhají ke zklidnění hyperaktivních a neurotických dětí, zmírňují vnitřní napětí a neklid. Vokální aktivity vedou k osobní pohodě dětí, podporují vznik emocí a pozitivní přístup k životu.

Zpívejme dětem sami, vítějme prozpěvování babiček. V některých rodinách se při zvuku reprodukované hudby zpívá. Jinde se děti nechávají přilákat na děj a vtip – oblíbené „*Hodiny zpěvu*“ Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře, téměř zlidověly. Existují i speciální CD s písničkami opakujícími jméno dítěte v zhudebněných přiběžích všedního dne. Děti se aktivní účastí i poslechem na míru ušitých pohádek seznamují s neznámějšími hudebními díly, pojmy i životy světových českých skladatelů. Je třeba ale dbát na to, aby reprodukováná hudba měla zachována základní pravidla náročnosti a vkusu pro dětské vnímání, vhodnou hlasitost a samozřejmě i délku. Věk dětí je podstatnou okolností. Opravdu vnímat reprodukovanou hudbu vydrží malé děti jen několik minut.

Obklopujme své děti hudbou. Vkládáme do nich semínko velkolepého potencionálu, který může růst a dítě obohacovat po celý jeho další život. Mimořádné je také v tomto ohledu zpívání ukolébavek, jednoduchá píseň je dětskému vnímání nejbližší, zvláště dochází-li k němu u maminky v náručí.

Svůj první hudební dialog dítě prožívá v bezpečí a příjemném citovém souznění. Skutečně zde nejde o kvalitu hlasového projevu zpívajícího, nýbrž především o atmosféru chvíle, kdy se dítě ukládá k spánku a do ouška mu broukáme melodii. Odborníci nás ujišťují, že broukání melodií a zpívání působí na děťátko jinak než obyčejná řeč, uklidňuje, odbourává neklid a napětí. I rodič sám na sobě při této intimní chvíli s děťátkem zakusí zvláštní uvolnění a radost (www.magazin.mojechytreдите.cz).

Dnes se však diskutuje také hodně o tom, jestli reprodukováná hudba může nahradit živý zpěv. Přikláníme se k názoru, že je lepší reprodukováná hudba než žádná, v podstatě i u reprodukováné hudby přiměřeného žánru a síly se dá zpívat nebo usínat (Zezula, Janovská, 1987).

4.3 Instrumentální činnosti

Dětská instrumentální hra je činností, kdy dítě svou aktivitou vytváří elementární hudbu. Tato činnost vychází z přirozené dětské touhy, už ve velmi raném věku, rozezvučováním chrastítek a manipulací se znějícími hračkami. Jde o jakýsi předstupeň hry na nástroj. Základním významem je snaha experimentovat, a to i v té nejjednodušší podobě. Veškerá tato činnost totiž souvisí s rozvojem dětské tvořivosti, představivosti, fantazie a poznáváním nových věcí okolního světa.

Rozvíjením hudebních schopností v raném věku dětí, prostřednictvím hry na hudební nástroj, se zabýval již J. A. Komenský. Ve svém díle „Informatorium školy mateřské“, doporučoval matkám, aby dětem nejenom zpívaly, ale aby jim daly do rukou hudební nástroje (píšťaly, buben, dětské housličky aj.). Znějící hračky a manipulace s nimi, znamenají pro nejmenší děti objevování zajímavých zvuků a tříbení sluchového vnímání. Významný je i rozvoj jemné motoriky a koordinace pohybů při manipulaci s hračkami (Komenský, 2007).

Přirozenou touhu dětí vyluzovat znějícími předměty zvuky postupně usměrňujeme a kultivujeme v hudebních činnostech. Prostřednictvím hry na lehké ovladatelné nástroje rozvíjíme v dětech mnohé hudební schopnosti. V mateřské škole vedeme děti k tzv. elementární hudební výchově, což znamená, že naším úkolem je věnovat se opravdu těm nejjednodušším prvkům muzicírování, které časem zvládnou všechny děti. Cílem hry na hudební nástroj není bezchybně zahráný doprovod k písni, ale hrou na lehké ovladatelné hudební nástroje podporujeme především hudební vnímání, smysl pro rytmus a sluchový rozvoj (Lišková, 2006).

4.3.1 Význam instrumentálních činností

Hra na lehce ovladatelné nástroje zprostředkovává dětem základní poznatky o hudbě. Jedná se především o rozlišování zvuků a tónů, dynamických kontrastů (silně, slabě) a odlišnosti zvukové barvy. Prostřednictvím hry na hudební nástroj umožňujeme dětem vyjádřit vlastní pocity a myšlenky nonverbální cestou, což má velký význam zvláště u psychicky labilnějších dětí. Hra na dětské nástroje plní i mnohé mimohudební

funkce. Jde zejména o rozvoj sociálního citění, toleranci, kooperaci, soudružnost a sounáležitost dětí v dětském kolektivu.

Cílem hry na hudební nástroje je rozvoj tvořivosti, představivosti, rozvoj sluchových schopností a rozlišování zvuků a tónů. Děti poznávají vlastnosti tónů, jejich výšku, barvu, sílu, délku. Dochází k rozvoji rytmického citění, rozvoji jemné motoriky i koordinace pohybů a rozvoji estetického vnímání. Děti vyjadřují hrou vlastní pocity, učí se soustředění a postřehu. Návik hry na lehké ovladatelné hudební nástroje může vést k aktivní hře na vlastní hudební nástroj.

Hra na lehké ovladatelné hudební nástroje je u dětí předškolního věku většinou jen prostředkem k dalšímu hudebnímu rozvoji a obohacením hudebních činností, než hrou na nástroj v pravém smyslu slova.

Instrumentální činnosti nestojí v hudební výchově osamoceně, souvisí i s dalšími hudebními činnostmi. To odpovídá myšlence systému Carla Orffa, který v 20. století hru na lehké ovladatelné nástroje ve vzdělávacím procesu inicioval. Smyslem Orffova Schulwerku je propojení veškerých činností – jednota mluveného projevu, zpěvu, poslechu, instrumentální hry a pohybu (Bakalářská práce – Marie Adamusová, 2010).

Když dítě povyroste, poohlédněme se, zda není v našem okolí dostupný kroužek pro děti s hudebním zaměřením a vyzorujeme-li u dítěte hudební zájem, zvažme i výuku dítěte na nějaký hudební nástroj. Muzikální dovednosti napomáhají žádoucímu formování osobnosti a charakteru, jsou prevencí dětských depresí a patologického chování, dítě lépe zvládá stres a překonává samo sebe (Zezula, Janovská, 1987).

5 HUDEBNĚ POHYBOVÉ ČINNOSTI

Také hudebně pohybové činnosti mají svou dlouhou historii. Hudebně pohybová aktivita je vlastní všem národům i všem věkovým kategoriím. Neexistuje etnikum, které by se nevyjadřovalo pohybem při hudbě (Stiborová, 2006). Zaměření na kulturu pohybu, na jeho kvalitu a krásu, zejména ve spojení s hudbou a zpěvem, není nové. U nás se již od roku 1911 objevuje ve školních osnovách tělesné výchovy mládeže rytmická a taneční výchova pod různými termíny, např.: cvičení rytmická a lidové tance“, „lidové tance“, „rytmika“. Tyto názvy neodpovídají přesně zaměření a obsahu, který vytyčuje úkol hudebně pohybové výchovy formulovaný v současnosti. Úkolem hudebně pohybové výchovy dětí je naučit děti koordinovanému projevu v souladu s charakterem hudby a zpěvu, s jejich rytmem, melodií a dynamikou i agogikou (přechodné odstupňování tempa při přednesu skladby jako jeden z výrazových prostředků hudebního přednesu). Kultivovat pohybové a hudební citění, rozvíjet jeho výrazové možnosti a tím přispívat k zvyšování tělesné zdatnosti a kultury pohybu každého dítěte. V oblasti psychické má hudebně pohybová výchova rozvíjet smysl pro harmonii, pro vnímání hudební a pohybové krásy, má odstraňovat disharmonii v projevu a v chování dítěte, uvolnit a zklidnit celou jeho osobnost (Berdychová, 1973).

Smyslem hudebně pohybové výchovy je rozvíjet pohybové dovednosti dětí v souladu s hudbou a prostřednictvím tohoto hudebně pohybového projevu poskytnout dětem příležitost k emocionálnímu sebevyjádření, umožnit jim poznávání a ověřování hudebních zákonitostí, rozvíjet jejich kreativní schopnosti a estetické citění, dopřát jim příležitost relaxace a vzájemné komunikace prostřednictvím hudby (Jenčková, 2002).

Hudebně pohybové činnosti jsou činnosti opírající se o rytmus. Dítě se učí lidové tance a různé taneční hry, vytváří doprovod k písním ve dvoudobém a třídobém rytmu. Dítě reaguje na znějící hudbu pantomimou, tanečními kroky, improvizací a také se učí orientovat v prostoru (RVP PV, 2005).

Předškolní děti vnímají a prožívají hudbu nejčastěji prostřednictvím pohybu. Zpočátku spontánně (tleskají, poskakují, pobrukují si), po zvládnutí pohybové a hudební průpravy přiměřeně svému věku citlivě a kultivovaně. Pohybová složka předškolní hudebně pohybové výchovy obsahuje nejjednodušší pohyb: chůzi, běh, poskoky, lezení, podřepy, švihové pohyby rukou, tleskání, pleskání, cvalové poskoky, přísunný krok,

poskočný krok, otáčení apod. Vlastní praktické dovednosti si děti osvojují v pohybové přípravě, jednak v komplexních formách (v hudebně pohybových a tanečních hrách, v písních s pohybovým ztvárněním, v pohádkových námětech s pohybem a nástrojovým doprovodem). V dětech se tak probouzí elementární taneční citění, rozvíjí představivost a fantazie (Strnadová, Zezula, 1988).

Hudba je trojrozměrná. Zvuk, stejně jako ticho, zabírá prostor do výšky, délky i hloubky. Rozdíl spočívá v tom, že ticho z pohledu těla odpovídá klidu a zvuk pohybu. Děti již napodobují výšku zvuku tím, že se pokrčují nebo vztyčují.

Vycházíme z předpokladu, že každý z nás nemůže být tanečníkem, a proto od svého těla nemůžeme žádat akrobatické skoky nebo dokonalost pohybů, na které je třeba celá léta pracovat, ale musíme se snažit využívat celý prostor – do délky, šířky i výšky (D'ANDREA, 1998).

V hudebně pohybové výchově se také snažíme o to, aby děti získaly schopnost prostorové orientace (pohyb vpřed, vzad, vpravo, vlevo, do středu, ze středu kruhu, v kruhu, nahoru, dolů). Poznávají také jednoduché taneční útvary – řady, kroužky, kruh, soustředěné kruhy. I ta nejelementárnější taneční příprava nesmí postrádat citový prožitek. Do pohybu musí dítě vložit určitý pocit, představu. Použijeme-li k doprovodu hudební nástroj, mají děti možnost reagovat pohybem na další výrazové prostředky hudby – tempo, dynamiku, výšku.

Neoblíbenější dětskou hudebně pohybovou formou vycházející z české hudební tradice jsou lidové taneční hry. Většinou je spojujeme se zpěvem, tedy s dalším aktivním hudebním projevem. Vychází-li hra z přirozených pohybů (chůze, běh) bez obměn, nacvičujeme ji většinou současně s písní (např. Kolo mlýnský, Had leze z díry). Hudebně pohybové hry se složitějším pohybem nebo náročnější hudební složkou mají svoji hudební a pohybovou přípravu. Pohybové prvky můžeme připravit např. v pohybové výchově a píseň si osvojíme v hudebních činnostech. Podobně je tomu i v hrách s hudebním doprovodem (Strnadová, Zezula, 1988).

5.1 Taneční hry umělé a jiné formy

Všechno, co nějak souvisí s hudbou, se musí pojit s něčím zábavným, osvěžujícím. Není náhoda, že tolik jazyků využívá pro pojmy „hrát si“ a „hrát na něco“ totéž sloveso. Je důležité, aby každá činnost zabývající se hudebním projevem byla předkládána formou zcela nesoupeřivé hry, protože soupeření má negativní účinek na dynamiku skupiny, klade přílišný důraz na individualismus a nepovzbuzuje ani učení (D'ANDREA, 1998).

Taneční hry umělé a jiné formy vhodně doplňují dětské lidové taneční hry. Vděčné jsou pohádkové náměty s pohybovými prvky, rozvíjí se v nich dětská pohybová tvořivost. Na této teorii jsem postavila a vytvořila i svůj projekt „Zaznělo jednou v přírodě“. Také zpěvník pro mateřské školy uvádí celou řadu nových pohybově tanečních her.

Cílem taneční výchovy je jednotlivý projev dítěte tzv. harmonický pohyb. Je to pohyb vytvářený z vnitřního pocitu, z radosti z pohybu samého, z určité představy, z hudebního zážitku. Harmonický pohyb a tvořivost přinášejí do života dítěte krásu, probouzejí jeho tvůrčí schopnosti a vnášejí harmonii do rozvoje celé dětské osobnosti (Jeřábková, 1979).

Nároky na hudebně pohybové činnosti stupňujeme podle věků dětí.

Pro děti 3- 4 leté můžeme použít téma „jdeme za zvířátky“ – v motivované hře zopakujeme nejen zvuky, které jsme poznali, ale upevnování reprodukčních dovedností spojíme i se zajímavými pohyby: kočka mňouká a protahuje se na sluníčku, žabka kuňká a skáče, medvěd bručí a těžkopádně se pohybuje. Pro hudební projev dítěte je typické co nejužší spojení s pohybem. Je to způsobeno tím, že hudba sama o sobě obsahuje kinetické podněty dané rytmicko-metrickým časovým průběhem.

Pro děti 4-5 leté můžeme opakovat známé písně a hudebně pohybové formy, osvěžit práci se slovy a říkadly, upevnit pohybové projevy. Opakování je možno také zpestřit různými variantami provedení, tzv. pohybovými obměnami. Rozumíme jimi různé formy hry na tělo a varianty přirozených pohybů s případnými výrazovými pohyby rukou, hlavy a trupu.

Pro 5-6 leté děti je prvořadým úkolem aktivizace v hudebních činnostech zopakováním toho, co děti poznaly již dříve.

V poslechových činnostech je dobré vrátit se k některým skladbám z minulého roku, aktivizujeme děti nejen upozorněním na hudební výrazové prostředky, ale i vlastní hudební činností před nebo po vyslechnutí skladby. Jde-li o skladbu do pochodu, přidáme rytmickou chůzi i s vlastním rytmickým doprovodem dětí, jde-li o tanec, zařadíme taneční hru, kterou známe.

Spojování hudby s pohybem je nejčastější formou hudebně výchovné práce nejmenších dětí. Protože je nejpřirozenějším pohybem chůze, pak tento pohyb s metricky výraznou písni zařazujeme při každé příležitosti během dne (Strnadová, Zezula, 1988).

Nejdůležitějším úkolem pro nejmladší děti je uvědomění si vlastního těla. Dítě se rovněž učí vědomě koordinovat své pohybové projevy prostřednictvím **chůze, běhu, pochodu, poskoků aj.** Díky těmto pohybům se u dítěte také zlepšuje orientace v prostoru (Kodejška, Váňová, 1989).

5.1.1 Základní pohybové prvky a jejich nácvik

Chůze

Chůze je jeden ze základních pohybových prvků v hudebně pohybové výchově. I když se zdá, že je to pohyb samozřejmý, v hudebně pohybové rytmice věnujeme procvičování chůze velkou pozornost (Viskupová, 1972).

Základem správné chůze je správné držení těla, přenášení váhy stále vpřed na kročnou nohu a tím sklon tělesné osy vpřed, nášlap přes celé chodidlo, plynulý kyvadlový pohyb paží, pocit protažení temen a páteře vzhůru, aby chůze byla vznosná a nohy odlehčené (Kulhánková, 2000).

Při chůzi zdůrazníme pružné držení těla při správném našlapování a v plném souladu s hudbou. Procvičování chůze provádíme v mnoha obměnách; tím je výcvik chůze pro děti stále zajímavý, neboť současně s pohybovým prováděním procvičujeme různé hudební úkoly, např. změny tempa, různé využití prostoru (kruh, zástup, řada, osmička, diagonála apod.), změny útvaru, dynamiku apod.

Ušlechtilý pohyb prohlubuje vztah dítěte k hudbě tím, že i prostřednictvím pohybu hudbu citlivěji vnímá a prožívá. Vedeme děti, aby při chůzi nejen nohama, ale i trupem, pažemi, rukama i hlavou dokázali vyjadřovat základní charakter hudby tak, aby pohyb a hudba byly v souladu.

V hudebně pohybové výchově vedeme děti od začátku k improvizaci tak, aby každý dovedl bez zábran vytvářet jednoduchým způsobem, co sám cítí, ať je to zpěvem, nebo hrou na nějaký nástroj, anebo tanečním pohybem.

Každá chůze má své tempo a dynamiku.

Tempo

V hudebně pohybových činnostech vycházíme z tempa normální chůze (pochod) – moderato (mírně), které je nejvhodnější pro pohybovou realizaci rytmů. Tempo procvičujeme tleskáním na různá místa v různých polohách (ve stoji, v sedu, v kleku, v lehu apod.), podupy, pleskáním, chůzí, během, pohyby, hrou na nástroje a podobně. Zvolit a udržet správné tempo je základem objektivní pohybové výchovy.

Dynamika

Odstínění síly tónu a pohybu zvyšuje výraznost skladby. Dynamika pohybu záleží také na tempu. Zesílení pohybu nezáleží jen na jeho zvětšování, na zapojení různých částí těla, ale i na růstu vnitřního napětí. Pohyb se řídí podle hudby, ale je třeba, aby se hudba také přizpůsobila pohybu.

Běh

Také běh skrývá v hudebně pohybové výchově široké využití, neboť ho provádíme různými způsoby. Právě tak jako při chůzi i při běhu dbáme na měkké našlapování chodidla, na správný rytmus nohou, držení hrudníku a volné držení paží.

Poskok

Rovněž poskok je radostný projev zdravého dítěte. Přírozené poskoky provádíme s dětmi vždy po nějakém úsilí, aby se děti osvěžily a uvolnily (Viskupová, 1972).

Rytmus

Rytmus je prvořadou součástí života, máme ho všichni v sobě, mají ho všechny děti. Ještě před narozením každý z nás poznal v mateřském lůně rytmus srdce, který ho po devět měsíců konejšil. K téže pravidelné pulsaci se snaží přiblížit plačící dítě, které hledá útěchu v objetí dospělého. Stejně tak nám přináší pocit pokoje ustavičné a pravidelné šumění vln na mořském břehu.

Rytmus je tedy nezbytnou potřebou lidské bytosti a dosažení pravidelného rytmu pohybů a životních cyklů je základní podmínkou harmonického rozvoje celé osobnosti.

Děti velmi potřebují vyjadřovat rytmus, protože jsou bytostmi, které se teprve formují, a mají obrovskou zásobu energie.

Rytmická cvičení

První cvičení s dětmi provádíme poslechem hudby, podle hudby necháme děti libovolně chodit a sledujeme, jak každé dítě zvedá a pokládá nohy, jak reaguje na zpomalení a na zrychlení hudby, jak se pohybuje v prostoru a jaké má držení těla. Necháme dětem naprostou svobodu v pohybu, ale nabádáme je, aby chodily tak, jak jim hudba napovídá. Každý jednotlivec se pohybuje podle svého temperamentu – jeden prudce až divoce, druhý stojí bezradně, třetí si vykračuje klidně až sebevědomě. Z pohybového projevu máme možnost poznat osobitost dítěte.

Frázování

V hudebně pohybové rytmice je frázování jednou z nejzákladnějších složek. Od začátku výuky procvičujeme schopnost rozeznat hudební větu, její začátek a její konec. Vysvětlíme, že právě tak jako věta mluvní má na konci tečku, tak i hudebně pohybová věta musí mít souhlasně ukončení v hudbě a v pohybu. Už u předškolních dětí zdůrazňujeme přesný nástup a přesný konec.

Pohybová improvizace

Pohybová improvizace prozrazuje projevem v prostoru a dynamikou pohybu vnitřní ladění každého jedince. Mnohého přivede hudební prožitek až k pohybovému projevu, obzvlášť když ho nikdo nekritizuje, což je správné probouzení hudebního

smyslu. Každý se projevuje osobitě, jak je dáno jeho lidskou individualitou (D'ANDREA, 1998).

Také autorka knihy „Říkáme si, zpíváme si, hrajeme a tančíme“, potvrzuje důležitost komplexního způsobu výchovy, který je založen na spojení hudby, pohybu a slova.

Z její knihy citujeme:

„Nelze pochybovat o tom, že komplexní způsob výchovy, založený na spojení hudby, pohybu a slova, přináší velké možnosti pro všestranný rozvoj dětské osobnosti. Proto komplexní formy (říkadla nebo písňe s pohybem a nástrojovým doprovodem, pohádky s pohybem a nástrojovým doprovodem apod.) zařazujeme co nejčastěji.“ (Kurková, 1971, s. 63)

„Vlastní praktické dovednosti a zkušenosti jsou pro pedagogickou práci nezbytným předpokladem a jsou nenahraditelné. Pro děti znamená velmi mnoho, můžeme-li jim pohyb dobře ukázat a opravovat jejich chyby. Je třeba také působit na děti v tom smyslu, aby cvičily intenzivně a s chutí, aby se snažily pohybovat co nejcitlivěji a vůbec, aby začaly pomalu chápat, kdy je pohyb krásný a kdy ošklivý.“ (Kurková, 1971, s. 64)

5.2 Rozvíjení elementárního tanečního cítění - držení těla, uvolňovací cviky a pohybové hry

V taneční přípravě je důležité správné držení těla, které je vlastně nástrojem vyjádření.

U dětí dosáhneme správného držení těla nejen opravováním jejich chyb. Základním předpokladem je soustavně s dětmi cvičit. Na druhé straně pouze cvičením nedospějeme k uvědomělému správnému držení těla, které je zdrojem dobrého pohybového pocitu. Zde nám může velice pomoci vhodná motivace. Tak například vyprávění o stromku v lese, který se rovná od kořene až po špičku, pomůže dětem k narovnání a k protažení páteře. Můžeme zvolit i přirovnání k loutce, kterou popotahujeme provázkem upevněným na temeni hlavy.

Ke správnému držení hrudníku pomůže dětem představa třpytících se korálků, které musí všichni kolem vidět, nebo si děti malují prstem do středu hrudníku hvězdičku, která se rozsvítí jen tehdy, stojí-li a pohybují-li se rovně. Jakmile povolí v zádech a vyhrbí se, hvězdička zhasne. Tato představa je pro děti velmi působivá, poněvadž si ji okamžitě zapamatují. K uvědomění si důležitých bodů na páteři dovedeme děti obdobnou představou, hrou na svatojánské mušky. Děti si představí, že na místě mezi lopatkami mají zavěšenou lucerničku. Při každém pohybu si pak tento opěrný bod intenzivně uvědomují, což přispívá k správnému držení celého těla, zejména šíje a hlavy.

Citlivé našlápnutí přes špičku na patu přirovnáváme dětem k chůzi kočky nebo jiných zvířat. Podobně jako malování hvězdičky do středu hrudníku pomůže malování barevných puntíků na místa představující důležité body pro správné rozvíjení pohybu.

V dětech je třeba probudit a pěstovat vědomí, že ovládané držení těla je nezbytnou součástí celé jeho vyvíjející se osobnosti. Správné držení těla upevňuje důležité charakterové vlastnosti a je právě tak důležité jako ovládání řeči (Kröschlová, 1975).

Při výběru tanečních kroků se omezujeme v předškolní výchově jen na ty skutečně základní kroky. Obtížné taneční prvky deformují správné držení těla a ubírají na přirozené hravosti a živosti pohybu.

Chceme-li dosáhnout u dětí lehké, tiché taneční chůze, pomůže představa našlapování do mechu nebo chůze přes vysokou travu (děti musí zvedat nohy v kolenou, aby travu překračovaly) apod. Větší rozběh do prostoru podpoří například představa běhu na veliké louce, představa běhu v lese mezi stromy nebo po klikaté pěšince vede děti k vytváření rozličných vlnkovitých půdorysů. Drobné poskoky přiblíží dětem představa skotačícího šaška, vysoké poskoky můžeme přirovnat k odrazům balónu.

Oblíbené jsou u dětí pohyby znázorňující zvířata, pohyblivé věci, pohádkové postavy (princezny, skřítky apod.) nebo hračky.

Mnohé z nich přispívají k získání pohybové obratnosti, pružnosti, pohotovosti atd., plní tedy určitým způsobem funkci pohybové průpravy, ale zároveň ukazují dětem, že je možné cokoliv pohybem znázornit. Jde tedy vlastně už o začátky formování tanečního projevu. Kontrast pohybů znázorňujících dvě hračky – hadrového panáčka a dřevěnou loutku, nám umožní přiblížit dětem některé pohyby zcela odlišného charakteru (lehké úklony hlavy, uvolněné švihy paží, pružné podřepy, lehké doskoky atd.)

proti úklonům s pevným držením zad a šíje, různým podupům, rovným předklonům apod. Jiný charakter pohybu představují například skoky žabek (výskoky z dřepu), měkký pohyb kočičky (tiché našlapování nebo vlnivý pohyb v kleče – kočičí hřbet), anebo let motýla (lehký běh, paže volně v upažení).

K elementární taneční přípravě patří také pohyb v jednoduchých tanečních útvarech (kruh, had, řádky apod.) a základní prostorová orientace.

Pohyb v kruhu, v jednom z nejelementárnějších tanečních útvarů, předpokládá jistou souhru všech jednotlivců, schopnost přizpůsobit se tomuto útvaru a pohybu ostatních. Některé děti toto zvládají lépe, jiné jsou méně obratné. Stává se, že některé dítě stojí blíže ke středu kruhu nebo mimo kruh, při chůzi pak mnohdy některé děti deformují kruh tím, že se značně přibližují k jeho středu. V otáčení kola se projeví roztěkanost, pasivita i přílišný temperament některých dětí. Příliš krátké kroky brzdí pohyb skupiny, při příliš dlouhých krocích se děti tahají za ruce. Často se drží za ruce křečovitě a strhávají ostatní při rychlejším pohybu. To všechno kazí taneční útvar i společný harmonický pohyb. Být článkem řetězu, skupiny nebo kruhu, je náročný požadavek na dítě, ale je nezbytným předpokladem pro pěkný kolektivní taneční projev. Naučit toto děti vyžaduje dlouhou, trpělivou práci. Znamená to jednak chyby jednotlivců neustále opravovat a snažit se pomocí doprovodu, zpěvu nebo mluveného slova skupinu co nejvíce stmelit.

Proto se v předškolní výchově omezuje jen na ty nejjednodušší taneční útvary. Ze skupinových forem je to kruh, kroužky, had, řady a řádky nebo dva soustředěné kruhy. Dále můžeme v různých obměnách využít pohybu ve dvojicích (pohyb kupředu v držení za jednu ruku nebo otáčení dokola v držení za obě ruce) a podobně pohybu v trojicích a čtveřicích.

5.2.1 Prostorová orientace při nácviu tance

S nejjednoduššími tanečními kroky v různých útvarech a v různých směrech získávají děti pozvolna schopnost prostorové orientace a pohotovost měnit směr a půdorys.

Základní prvky prostorové orientace nám umožňují zvládnout elementární taneční formy, v nichž se tyto změny často vyskytují. Pohyb vpravo – vlevo i pohyb vpřed – vzad můžeme s dětmi provádět v kruhu tak, že měníme směr otáčení kruhu nebo že děti

postupují střídavě ke středu a ze středu kruhu. Ani při pouhém procvičování není dobré uskutečňovat změny směru nahodile. Vážeme je vždy na určitý rytmický řád, popřípadě na stavbu hudební formy. Doprovázíme-li pohyb dětí hrou na nějaký nástroj, hrajeme výrazně závěry jednotlivých frází, po nichž následuje změna, a hlavně pak zdůrazňujeme začátky frází nových, kdy děti vykročí jiným směrem. Zpočátku jsou vhodné úseky po dvou nebo čtyřech taktech, které jsou děti schopny brzy vnímat jako určité zřetelné ohraničené články.

Snažíme se také přiblížit dětem určitý prostorový pocit. Při pohybu vpřed zdůrazňujeme, že jdeme dopředu, že někomu něco přinášíme, v kruhu pak postupujeme ne neurčitě vpřed, ale k sobě anebo ke středu kruhu, který můžeme vyznačit barevným míčem apod.

K prostorovým postupům vpřed – vzad, vpravo – vlevo a dokola přistupuje pak ještě kontrastní pohyb nahoru a dolů. V okruhu těch nejjednodušších pohybů nalezneme řadu možností jak dětem přiblížit prostorový pocit hloubky a výšky. Zatleskáme třeba nad hlavou a hned na to až u země. Nebo děti střídavě ukazují na nějaký bod na stropě a na zemi (lampa, obrazec nebo parketa na podlaze apod.). Také si mohou pod tímto ukazováním něco představit. Ukazují například kytičku v trávě a pak jablíčko na větvi vysokého stromu nebo mrak zrcadlící se ve vodě a mrak na obloze apod. Také skákat jako žabky vysoko vzhůru a hned zase doskočit dolů nebo pomalým pohybem znázorňovat, jak roste stromek, slunečnice, mák apod. (Kurková, 1981).

5.3 Tanec dětí v kolektivu vrstevníků

Chůze, běh nebo jiný pohyb s předmětem taneční projev dětí aktivizuje a oživuje. Předmět nebo hračka je dětem zpočátku bližší než abstraktní představa. Velmi vděčné jsou běžně používané hry založené na štafetovém předávání nějakého předmětu. Například jedno z dětí chodí s sátkem na očích uvnitř kruhu a po chvíli předá předmět někomu jinému. Moment předání už spadá do okruhu tanečních prvků, které rozvíjejí vztah dítěte k ostatním dětem.

Vedeme děti k tomu, aby své úlohy nevykonávaly mechanicky. Učíme je vnímat druhého ve dvojici, přizpůsobovat se ostatním v kruhu, soustředit se na akci dítěte tančícího uprostřed kruhu a prožívat jeho úlohu spolu s ním.

Představitost a fantazii může tedy podnítit i jednotlivý, docela obyčejný pohyb, a mnohem lépe pak pohybové improvizace s hudebním doprovodem a rozličné příběhy a pohádky. Chceme-li u dětí dosáhnout maximálního výsledku, musíme navodit určitý okruh představ a vykouzlit určitou náladu a ovzduší. K tomu někdy stačí pár slov, nějaký nápad, několik pohybů, několik zvuků apod. Je zapotřebí nechat dětem čas, aby se mohly projevit. Velmi důležité je na představy dětí reagovat a pomáhat je pohybově znázornit. Například zvedáme-li lehce paže vzhůru, říkáme dětem, že tento pohyb je lehký jako průhledný šátek. Cvičný plynulý pohyb – kroužení hlavou, přirovnáme dětem třeba k otáčení slunečnice za sluncem.

5.3.1 Příběhy a pohádky vyjádřené hudbou, slovem a pohybem

Hudebně pohybovou výchovu tvoří rozličná průpravná cvičení, jednoduchá improvizací cvičení a drobné říkadlové, písňové i taneční formy. Vítanou změnu představuje pro děti každý docela jednoduchý příběh z přírody, z městského prostředí, ze světa zvířat, hraček apod., který je možno vyjádřit pohybem, popřípadě i vlastním jednoduchým hudebním doprovodem. Veliký zájem vzbuzují pohádky, které mají v sobě určité, ničím nenahraditelné kouzlo. Nemusíme hledat žádný složitý a zvlášť zajímavý děj. Naopak zcela jednoduchý příběh umožňuje většinou volnější pohybové vyjádření i hudební ilustraci.

Příběhy o zvířátkách, příběhy z dětského života nebo pohádky, v nichž se například uplatňují vláčky, letadla, se dětem rozhodně líbí. Největší kouzlo mají pro ně klasické pohádkové náměty s postavami princezen, draků, víl, čarodějnic, vodníků atd. Stačí provést někdy jen nepatrný zlomek děje, v němž vystupují některé z těchto postav a děti si vyžadují opakování.

Pohybová realizace klasických pohádek však není snadná, tím méně pak v předškolní hudebně pohybové výchově. Mnohé pohádkové děje nelze pohybově vyjádřit vůbec. Příliš náznakové vyjádření je dětem dosti vzdálené. Je proto třeba hledat náměty, které lze vyjádřit jednoduchým tanečním pohybem, to znamená hledat příběhy, v nichž do popředí vystupují činnosti, které můžeme snadno tanečním pohybem znázornit a které jsou v tomto podání dětem přirozené a pochopitelné, například pohyb různých zvířat, tanec princezen, čarování, sbírání různých věcí apod.

Děj pro děti musí být jednoduchý, anebo určité situace, které lze těžko pohybově vyjádřit, nahradit jinými, vyhovujícími. Někdy můžeme přiblížit dětem jen určitou postavu a prostředí, v němž se pohybuje, a dále jim ponechat volnost vymyslet si pro ni jednoduchý příběh. Bude-li to smutná princezna, musí ji podle zákonů pohádek někdo rozveselit. V tomto okamžiku mají děti možnost uplatnit svoji fantazii. Charakteristiku různých postaviček nebo zvířátek dokreslíme malými bicími nástroji, na které mohou hrát samy děti, například k pomalé chůzi princezny hrajeme na triangl nebo na činelky. Kašpárky a šašky doprovázíme tamburínou, rolničkami apod.

S dětmi můžeme vykouzlit příběh, na jehož realizaci se bude podílet vlastní fantazie dětí. Dějovou osnovu však musíme mít předem promyšlenou, právě tak jako pohybovou a hudební charakteristiku postav i celkové pohybové vyjádření děje.

Stále musíme mít na mysli, že práce s předškolními dětmi je poměrně značně omezena samotným věkem dětí a že bychom jen škodili rozvoji dětské osobnosti, kdybychom usilovali o příliš vysoké technické výkony. Předškolní děti jsou ještě velmi nesamostatné, neorientují se bezpečně v prostoru. Často jim musíme pomáhat svým vlastním pohybem zachytit pohybový rytmus, tvar i barvu, musíme jim pomáhat udržet kruh a jiné taneční útvary. Improvizační pohybové hry s hudbou, příběhy a pohádky navíc vyžadují působivé vyprávění tak dlouho, až se s ním děti ztotožní a příběhy znají.

Požadavky na taneční techniku musí být minimální, zato volné a široké pole působnosti máme právě v rozvíjení dětské fantazie, přičemž jednoduché prostředky stačí k tomu, aby podnítily spoustu dětských nápadů a představ (Kurková, 1971).

5.3.2 Dětská tvořivost

Tvůrčí schopnosti jakéhokoli druhu představují neocenitelné bohatství pro život. Dětské tvořivé pokusy se zdaleka neodlišují od tvůrčí činnosti dospělých jen svými prostředky a hodnotou forem, jež vytvářejí, řídí se podstatně jinými principy, a představují tak zcela zvláštní svět umělecké tvorby.

Dětská hudební tvořivost se ovšem podstatně liší od hudební umělecké tvorby. Je elementární a realizuje se především jako jednoduchá improvizace pěvecká, instrumentální a hudebně pohybová. Je blízká dětské hře – určitému zacílenému hraní si s tóny. U hudebně vyspělejších dětí se pak může objevit jako „naivní dětské

komponování“. Vzniká nejprve jako pouhé variování známých písní, skladbiček. Nemá sice uměleckou a společenskou hodnotu, má však velkou výchovnou cenu pro dítě samé, pro kultivaci jeho hudebnosti a pro rozvoj celé jeho osobnosti (Stiborová 2006).

Tvořivá činnost dětí postrádá toto vědomé pracovní úsilí a má velmi mnoho společného s hrou. Vyjadřují-li pohybem vodníka, hrají si na vodníka. Míra pedagogického působení při dětských tvořivých pokusech je velmi rozdílná. Projev dětí však nenápadně usměřujeme, nenecháváme děti dělat naprosto nesmysly. Nenápadné vedení je tedy nezbytné a je třeba vést děti k objevování nových výrazových prostředků a rozvíjet jejich umělecký vkus. Děti mívají skvělé nápady, ale často je nedovedou realizovat. Tvoří bezprostředně na základě svých přirozených tvořivých vloh a specifického nadání (pro hudbu, pro tanec apod.) a využívají přitom své praktické zkušenosti, které nejsou příliš bohaté. Proto také děti používají nejjednodušší vyjadřovací prostředky, jednoduché pohyby, základní taneční kroky, elementární hudební prvky apod.

Drobné hudební nebo taneční formy vznikají mezi dětmi většinou velmi rychle. Dětský projev je bezprostřední, leckdy i nahodilý. Děti se svým tvořivým projevem zpočátku navzájem obvykle příliš neliší. V průběhu dalších let se však mezi nimi objevují i velmi odlišné tvůrčí typy.

Některé dítě, nadané pro hudbu i pro taneční pohyb, se v tvořivé práci uplatňuje výhradně v oboru hudebním. A naopak objeví se i dítě výrazně muzikální, které se v tvořivé práci uplatňuje výhradně v oboru tanečním. Tvořivých dětí je ve skutečnosti mnohem více, než se na první pohled zdá. Musí mít ovšem možnost své vlohy a schopnosti poznat a rozvinout. Většina z nich se nestane umělci, ale určitě budou hlouběji chápat umění než lidé, kteří nikdy nepronikli ani na pokraj umělecké tvorby. Svou rozvinutou představivost a fantazii mohou uplatnit třeba ve zcela jiném oboru.

„Tvořivé dítě je šťastné dítě.“ (Bruno Munari)

5.3.3 Taneční představivost a fantazie

Dosavadní zkušenosti ukazují, že probouzet představivost a fantazii prostřednictvím jednoduchého tanečního pohybu můžeme začít velmi brzy, už od tří nebo čtyř let, a že dosahujeme úspěchu dokonce mnohem dřív, než ve sféře tvořivosti hudební. „Pozorujeme-li, s jakým zaujetím tříleté děti sbírají pampelišky nebo barevné lístky nebo

houby, pochopíme, že veškeré nedostatky, technické i jiné, překlene silné citové zaujetí, které způsobí, že i jejich značně nedokonalý pohybový projev vyzní opravdově a přesvědčivě.“ (Kurková, 1981, s. 61).

Víme, že dětem je vlastní živelná chuť k pohybu, tedy pohyb, který postrádá jakékoli zaměření nebo účel. Děti často pobíhají a poskakují jen tak, pro potěšení. Tuto činnost provází pocit radosti z vlastního pohybu, který je i v pohybové a taneční výchově velmi důležitý. Spojení pohybu s představou je základem pochopení tanečních vyjadřovacích schopností.

„Představte si, že běžíte přes vysokou trávu, že našlapujete do měkkého mechu, že máváte šátečkem, že běžíte za motýlem, že se nakláníte nad vodu, že ukazujete vysoko až na oblohu, že skáčete lehce jako míč, že poskakujete jako Kašpárek apod.“ (Kurková, 1981, str. 62). Přestože sama představa bývá dětem velmi blízká, přesto působí řada okolností, které ji rozptylují. Děti například ukazují vysoký strom, ale nedívají se přitom do výšky, nýbrž na sousední dítě apod. Je třeba vynaložit mnoho úsilí a trpělivosti na to, abychom dosáhli zmíněné soustředěnosti a opravdového prožití pohybu.

Všechny taneční formy, právě tak jako jednotlivé pohyby, rozvíjejí dětskou taneční představivost. Děti se učí spojovat pohyb s představou a začínají pozvolna chápat, co všechno lze pohybem znázornit a vyjádřit.

Jedním z nejděčnějších témat pro dětskou pohybovou improvizaci a pro tvořivé pokusy jakéhokoli druhu je zpodobení pohádkových postav. Můžeme postupovat různým způsobem. Někdy zvolíme hudební skladbu nebo hudební improvizaci určitého vyhraněného charakteru a ptáme se dětí, jaké pohádkové postavy jim hudba připomíná. Hudba mírného, jemného charakteru jim připomíná princezny, víly, lesní žínky apod., ponurá hudba navodí představy draků, čarodějnic a zakletých princezen, hudba veselá a žertovná připomíná šaška, Kašpárka, Honzu, zvířátka apod. V každé skupině dětí se mezi běžnými, obvyklými náměty objevují i nové nápady, které svědčí i o nepředvídatelném bohatství dětské fantazie. Kromě zpodobení šaška se objevuje v tvořivých pokusech s rolničkami ještě znázornění koníčků, včeliček, zajíčků, veverky, jelena, chumelenice, točící se panenky aj.

Při vytváření tanečních forem narážíme v dětských pokusech na mnohem větší úskalí než při vyjadřování představ jedním pohybovým tvarem nebo souvislou taneční

improvizací. Důležitou úlohu v taneční tvorbě zaujímá také zvolená hudební skladba. Čím náročnější a delší je hudební skladba zvolená pro taneční tvorbu, tím větší vzniká pravděpodobnost, že děti budou pouze nahodile kombinovat známé taneční prvky, ke kterým většinou velmi inklinují (Kurková, 1981).

6 HUDBA A POHYB V SOULADU SE ŠVP MŠ DOBRÁ

6.1 Profil Mateřské školy Dobrá

Obrázek 1 - Mateřská škola Dobrá

Mateřská škola Dobrá, okres Frýdek – Místek, příspěvková organizace, Dobrá 710

Mateřská škola se nachází v centru obce Dobrá u Frýdku – Místku. Je obklopena nejvýznamnějšími institucemi obce, budovami Obecního úřadu, základní školy, knihovnou a multifunkčním hřištěm.

Mateřská škola má dvě budovy propojené chodbou. První budova byla otevřena 28. října v roce 1968, druhá budova byla přistavena v roce 1977.

Mateřská škola dětem nabízí vhodné vzdělávací prostředí v 6 prostorných, moderně vybavených třídách, které navštěvují děti od 3 do 7 let. Kapacita MŠ je 149 míst.

6.2 Charakteristika školského vzdělávacího programu MŠ Dobrá

Motto naší mateřské školy: „*Krok za krokem se dostaneš, kamkoliv potřebuješ*“.

Název ŠVP charakterizuje výchovně vzdělávací práci naší MŠ - krok za krokem vedeme, provázíme a inspirujeme děti na cestě za poznáním, získáním schopností, znalostí a dovedností důležitých pro život.

ŠVP je sestaven tak, aby:

- dítě mělo možnost získávat potřebné dovednosti, užitečné poznatky, poznávat žádoucí hodnoty a získávat samostatné postoje,
- přispíval k rozvoji dítěte a jeho učení v různých oblastech (biologické, psychologické, interpersonální, socio-kulturní a environmentální).

Hlavní cíle a záměry MŠ:

1. Naplňovat cíle předškolního vzdělávání - dovést dítě na konci předškolního období k tomu, aby v rozsahu svých předpokladů získalo fyzickou, psychickou a sociální samostatnost, základy zdravého sebevědomí a sebejistoty.
2. Při výchovně vzdělávací práci být partnery rodičům, doplňovat rodinnou výchovu a v úzké vazbě na ni pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení.

Vzdělávání v mateřské škole je cílevědomý plánovaný proces, v němž se prolínají spontánní a řízené aktivity. Proces vzdělávání probíhá v průběhu celého dne, při všech činnostech a při všech situacích. Snažíme se o naplňování tří hlavních cílů předškolního vzdělávání:

- Rozvíjení dítěte a jeho schopnosti učení a poznání (podporovat a rozvíjet tělesnou zdatnost, zdraví, dovednost, obratnost, schopnost myšlení, rozhodování, učení, řeč).

- Osvojení si základů hodnot, na kterých je založena naše společnost (svoboda a rovnost všech lidí, solidarita se slabými a ohroženými, hodnoty spojené se zdravím, životem, se životním prostředím, kulturní dědictví, tradice).
- Získávání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí (rozvíjet a poznávat sama sebe, potřeby a zájmy, sebevědomí, sebedůvěra, učíme se spolupracovat, akceptovat a tolerovat druhé).

6.2.1 Hudebně pohybová výchova v ŠVP MŠ Dobrá

Školský vzdělávací program je dokument, podle něhož by se mělo uskutečňovat vzdělávání dětí v konkrétní mateřské škole. Mateřská škola jej zpracovává v souladu s RVP PV a v souladu s obecně platnými právními předpisy. Školský zákon ustanovuje školský vzdělávací program jako povinnou součást dokumentace mateřské školy.

Program vychází z cílů a pěti oblastí Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, na kterém pracovaly všechny učitelky mateřské školy.

Hudebně pohybovou výchovu lze díky integrovaným blokům zařadit do všech vzdělávacích oblastí (Adamusová, Bakalářská práce, 2010).

V oblasti **Dítě a jeho tělo** pomocí hudebně pohybových aktivit rozvíjíme hrubou i jemnou motoriku, zdokonalujeme pomocí pohybových dovedností sebeobsluhu dítěte. Patří tady i správné postoje ke svému tělu a zdraví. Při hudebně pohybových činnostech podporujeme i rozvoj všech smyslů, zvláště zrakové a sluchové percepce.

Další oblastí je **Dítě a psychika**, která zahrnuje tři podoblasti: **jazyk a řeč, poznávací schopnosti a funkce, představitost a fantazie, myšlenkové operace a sebepojetí, city, vůle**. Tuto oblast můžeme také rozvíjet pomocí hudby a pohybu. Při zpěvu a veršování s hrou na tělo rozvíjíme **řečové a jazykové schopnosti**. V oblasti **poznávacích procesů** lze rozvíjet pojmotvorné myšlení, prostorovou orientaci a paměť, pozornost pomocí hudebně pohybových činností.

Poslední podoblast **Sebepojetí, city, vůle** je s hudbou velmi provázána. Vhodně volenými aktivitami můžeme podporovat sebevědomí a sebedůvěru dítěte. V další oblasti **Dítě a ten druhý** je hudebně pohybová činnost prostředkem jak rozvíjet vztahy s vrstevníky i dospělými. Dítě je vedeno ke kooperaci zvláště při tanečních a hudebně

pohybových hrách s důrazem na ohleduplné a bezpečné chování k sobě i k druhému. V předposlední oblasti **Dítě a společnost** se setkává dítě se společností ostatních lidí. Mohou to být společné slavnosti s tanci a další setkání. Hudba a pohyb zde mohou mít úlohu sblížující i morální. Oblast **Dítě a svět** předkládá využití hudebně pohybových aktivit jako nástroje, který dítěti pomůže proniknout do dění v okolním světě. Formou účasti na společenských akcích apod. Dítě si vytváří povědomí o přírodě, hudba a pohyb zde napomáhají hlubšímu prožitku (Šandová – Bakalářská práce, 2015).

6.2.2 Doplnková činnost vzdělávacího programu MŠ

Nabídka doplňkové činnosti se může každoročně měnit podle kreativity pedagogického sboru. Vzdělávací nabídka bude vždy doplněna specificky zaměřenými projekty a dalšími aktivitami, jako jsou například:

Aktuálně probíhají kreativní aktivity (dovedné ruce, práce s keramikou), pohybové aktivity (tance, Minizumba, plavecký výcvik, lyžařský výcvik) a rozvíjení hudebních dovedností v Dětském pěveckém sboru „Paprsek“.

Tato nabídka má u dětí rozvíjet a prohlubovat jejich schopnosti, dovednosti a vědomosti v oblasti, která je jim blízká, která je zajímavá. Doplnková činnost může odhalit mimořádné nadání dítěte. Výsledkem této činnosti je u dětí pocit nadšení, spokojenosti a štěstí.

Tuto nabídku podle organizačních schopností MŠ mohou využít všechny děti MŠ nebo jen děti z jedné třídy, ale také jednotlivci z různých tříd. Žádná z těchto aktivit nesmí však být důvodem omezování hlavní vzdělávací nabídky, která je obsahem ŠVP.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část je tvořena výzkumnou a projektovou částí, které spolu úzce souvisí a vzájemně se propojují.

7 VÝZKUM

7.1 Vymezení problému

Záměr provádět výzkum vznikl z potřeby zjistit, zda si také rodiče myslí, že by se děti měly s vážnou hudbou seznamovat již v mateřské škole. Dále mne zajímalo, jak se rodiče s dětmi věnují hudbě, hudebně pohybovým činnostem aj. nad rámec hudebně pohybových základů, které jejich děti získají v MŠ.

Výsledek tohoto výzkumu měl ukázat, zda kromě školní hudební výchovy mají děti podporu v hudebním vzdělávání i v rodinách. Jelikož předpokládám, že děti takto oboustranně podporované mají větší rozhled v oblasti hudby, přirozeněji vnímají hudbu a mají lepší pohybové dovednosti při poslechu třeba i vážné hudby. Metodou výzkumu pro získání informací od rodičů dětí byl **dotazník**.

Mým cílem bylo zjistit, zda rodiče dovedou ocenit a pozitivně vnímat vedení dětí k hudbě již v předškolním zařízení.

Stěžejní otázkou celého dotazníku byla **otázka číslo sedm**.

7.2 Stanovení hypotéz

1. Rodiče vedou své dítě k pohybovým aktivitám.
2. V rodinách je podporován zájem dítěte o vážnou hudbu.
3. Rodiče chtějí, aby se dítě seznamovalo s vážnou hudbou již v mateřské škole.

7.3 Metodika a organizace výzkumu

První část výzkumu probíhala v době od 1. 2. 2016 do 1. 3. 2016 a druhá část probíhala po realizaci projektu v době od 1. 6. 2016 do 30. 6. 2016.

Dotazník pro výzkum jsem vytvořila jednoduchým způsobem, tak aby ho všichni rodiče správně pochopili a jejich odpovědi měly vypovídající charakter. Použila jsem uzavřené i otevřené otázky.

Mezi rodiče jsem rozdala postupně ve všech třídách Sluníčko, Broučci, Motýlci, Delfinci, Včeličky a Koťátka celkem 150 dotazníků.

7.3.1 Charakteristika tříd

Mateřská škola dětem nabízí vhodné vzdělávací prostředí v 6 prostorných, moderně vybavených třídách.

Třidu Sluníčko navštěvuje 28 dětí věkově heterogenních od 2,5 do 7 let.

Třidu Broučci navštěvuje 28 dětí věkově heterogenních, od 2,5 do 7 let.

Třidu Delfinci (předškolní třída) navštěvuje 28 dětí věkové homogenních od 5 do 6 let.

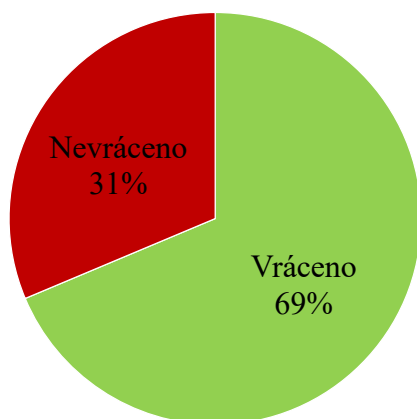
Třidu Včeličky navštěvuje 28 dětí věkově heterogenních, od 2,5 do 7 let.

Třidu Koťátka navštěvuje 15 dětí ve věku od 2,5 do 7 let.

Třidu Motýlci navštěvuje 24 dětí, věkově heterogenních od 2,5 do 7 let.

7.4 Grafické znázornění výzkumného šetření

Mezi rodiče bylo rozdáno 150 dotazníků. Vrátilo se 103. To znamená, že z celkového množství bylo vyhodnoceno 68,7 % dotazníků.

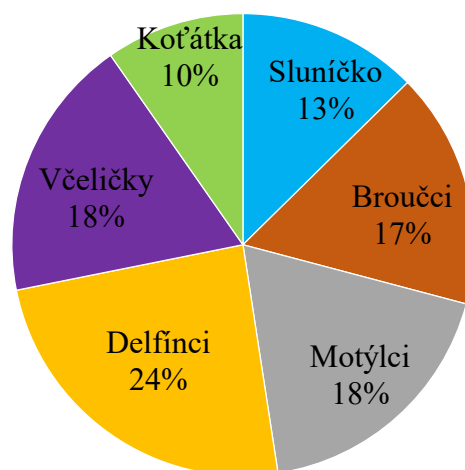
Graf 1 - Návratnost dotazníků [%]

7.4.1 Jednotlivé otázky dotazníku

Dítě navštěvuje třídu:

Tabulka 1 - Dítě navštěvuje třídu:

Odpověď:	Suma
Sluníčko	13
Broučci	17
Motýlci	19
Delfinci	25
Včeličky	19
Koťátka	10
Celkem dětí	103

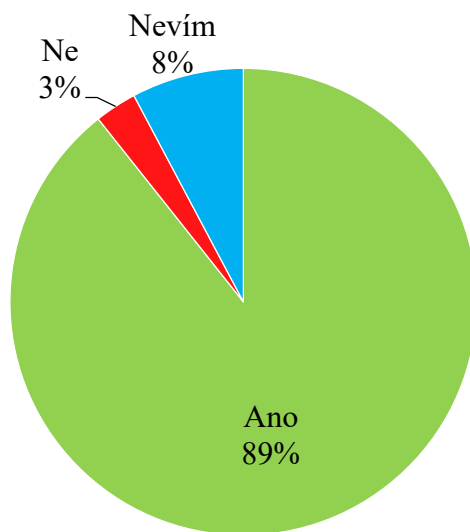
Graf 2 - Složení dětí ve třídách [%]

Nejvíce dotazníků se vrátilo od rodičů, jejichž dítě navštěvuje třídu Delfinci (25 dotazníků). A nejméně dotazníků bylo ze třídy Koťátek (10 dotazníků).

OTÁZKA č. 1 : Má Vaše dítě zájem o hudbu?

Tabulka 2 - Má vaše dítě zájem o hudbu?

Odpověď:	Suma
Ano	92
Ne	3
Nevím	8

Graf 3 - Má Vaše dítě zájem o hudbu? [%]

Téměř všechny děti (89 %) mají podle rodičů nějakým způsobem zájem o hudbu. Jen u tří dětí (z celkového počtu 103) se objevilo, že o hudbu zájem nemají.

OTÁZKA č. 2 : Pokud ano, jak se jeho zájem projevuje? (i více možností)

Tabulka 3 - Pokud ano, jak se jeho zájem projevuje?

Odpověď:	Suma
Zpívá si samo	83
Při hudbě tančí	78
Rádo poslouchá reprodukovanou hudbu	68
Hraje na hudební nástroj (dřívka, buben, klávesy)	11
Poslouchá a zpívá z poslechu	3
Co se mu líbí, poslouchá pořád dokola	2
Tleská do rytmu	1
Chce, aby se mu zpívalo, ale jen poslouchá	1

Graf 4 - Pokud ano, jak se jeho zájem projevuje?

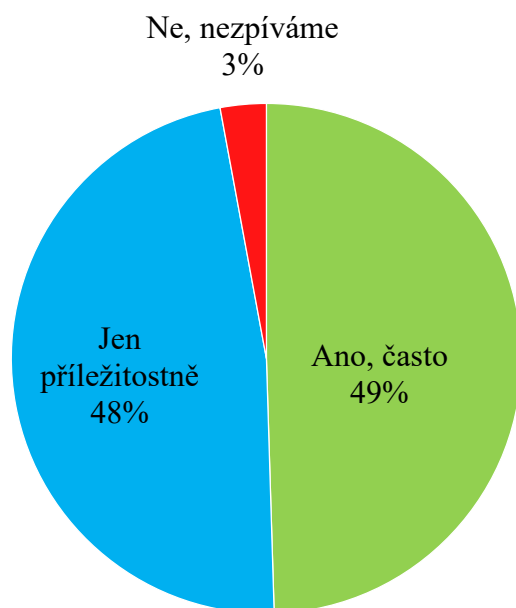
Mezi nejčastější projevy zájmů dětí o hudbu rodiče uváděli, že si jejich dítě zpívá samo (83 dětí ze 103), dále, že při hudbě tančí (78 dětí) a 68 dětí rádo hudbu poslouchá. Mezi další projevy patří zejména hraní dětí na nějaký hudební nástroj (dřívka, bubínek, dětské klávesy atd.).

OTÁZKA č. 3 : Zpíváte si spolu s dítětem?

Tabulka 4 - Zpíváte si spolu s dítětem?

Odpověď:	Suma
Ano, často	51
Jen příležitostně	49
Ne, nezpíváme	3

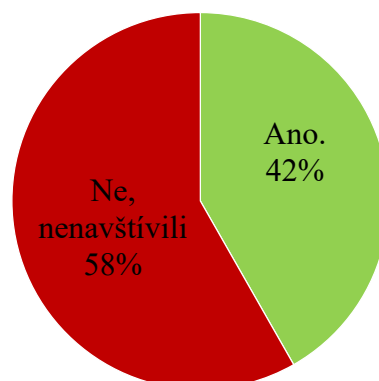
Graf 5 - Zpíváte si spolu s dítětem? [%]

Touto otázkou bylo zjištěno, že až **97 %** rodičů, si se svými dětmi zpívá. Zhruba polovina z tohoto počtu si se svými dětmi zpívá často a druhá polovina aspoň příležitostně. Pouze u tří rodičů se zjistilo, že si s dítětem nezpívá vůbec.

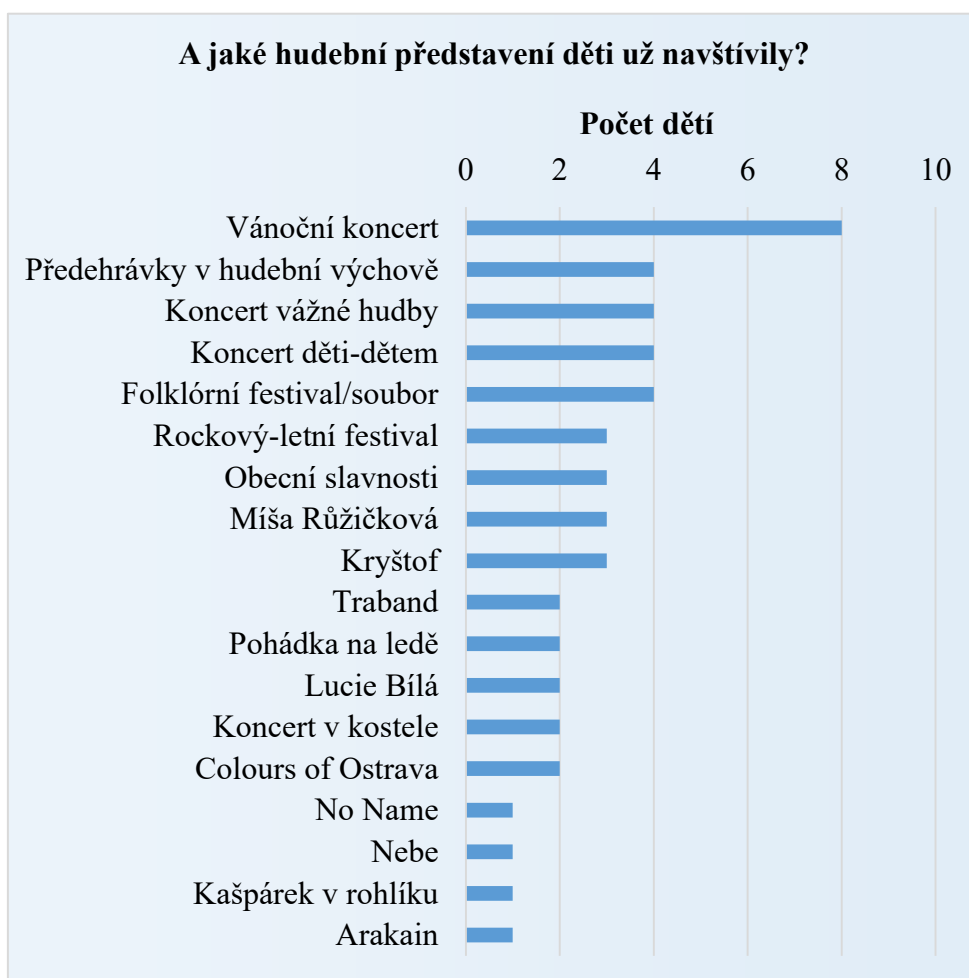
OTÁZKA č. 4 : Navštívili jste již nějaký koncert s dítětem?

Tabulka 5 - Navštívili jste již nějaký koncert s dítětem?

Odpověď:	Suma
Ano	43
Ne, nenavštívili	60

Graf 6 - Navštívili jste již nějaký koncert s dítětem? [%]

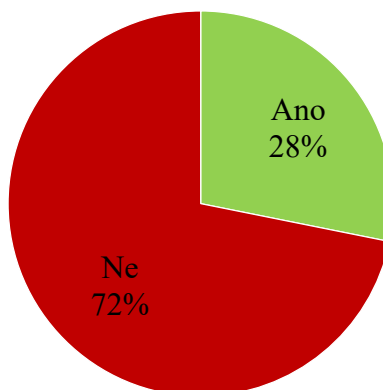
Graf 7 - A jaké hudební představení děti už navštívily ?

Na hudebním představení už bylo 42 % dětí. Nejčastěji se jednalo o vánoční koncerty. Dále to byly koncerty žáků, ale i koncerty vážné hudby, rockové a folklórní festivaly, koncerty populárních skupin a zpěváků.

OTÁZKA č. 5 : Pouštíte si vážnou hudbu v přítomnosti dítěte? (televize, rádio, DVD)

Tabulka 6 - Pouštíte si vážnou hudbu v přítomnosti dítěte?

Odpověď:	Suma
Ano	29
Ne	74

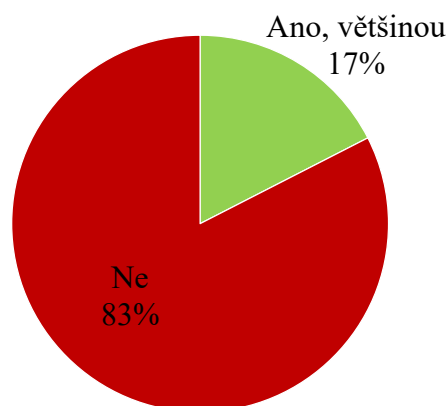
Graf 8 - Pouštíte si vážnou hudbu v přítomnosti dítěte? [%]

Zhruba čtvrtina dětí doma občas poslouchá s rodiči vážnou hudbu.

OTÁZKA č. 6 : Dává Vaše dítě výrazně přednost hudbě před jinými zájmy?

Tabulka 7 - Dává Vaše dítě výrazně přednost hudbě před jinými zájmy?

Odpověď:	Suma
Ano, většinou	18
Ne	85

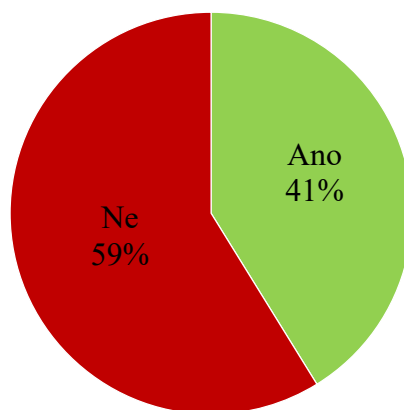
Graf 9 - Dává Vaše dítě výrazně přednost hudbě před jinými zájmy? [%]

Hudba výrazně zajímá asi 17% dětí. Což je 18 dětí ze 103.

OTÁZKA č. 7 : Myslíte si, že je pro dítě důležité, aby se seznamovalo s vážnou hudbou již v mateřské škole?

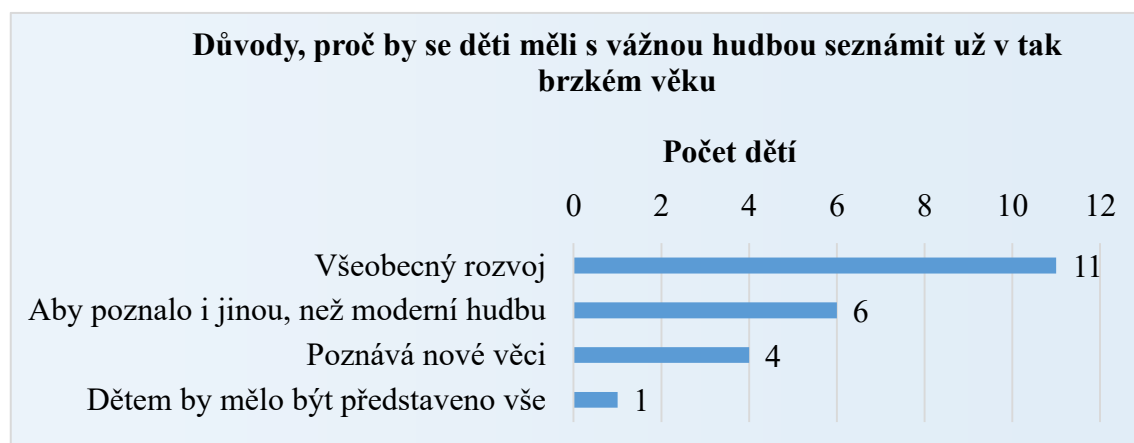
Tabulka 8 - Myslíte si, že je pro dítě důležité, aby se seznamovalo s vážnou hudbou již v mateřské škole?

Odpověď:	Suma
Ano	42
Ne	61

Graf 10 - Myslíte si, že je pro dítě důležité, aby se seznamovalo s vážnou hudbou již v mateřské škole? [%]

Většina rodičů si myslí, že pro dítě není důležité, aby se seznamovalo s vážnou hudbou v mateřské škole. Rodiče, kteří si myslí, že by se dítě mělo s vážnou hudbou seznámit v mateřské škole, uvedli:

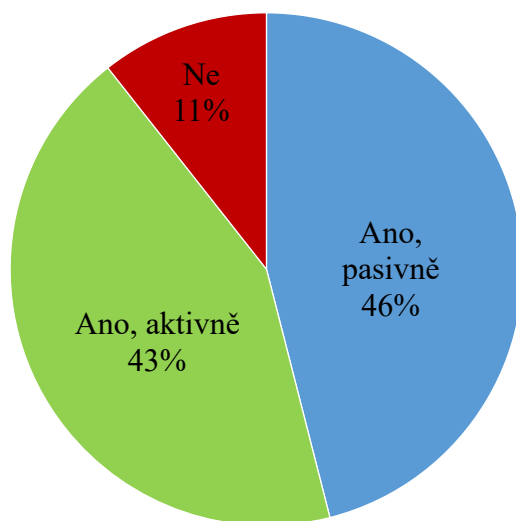

Graf 11 - Důvody, proč by se děti měli s vážnou hudbou seznámit.

OTÁZKA č. 8 : Má Vaše dítě zájem o tanec?

Tabulka 9 - Má Vaše dítě zájem o tanec?

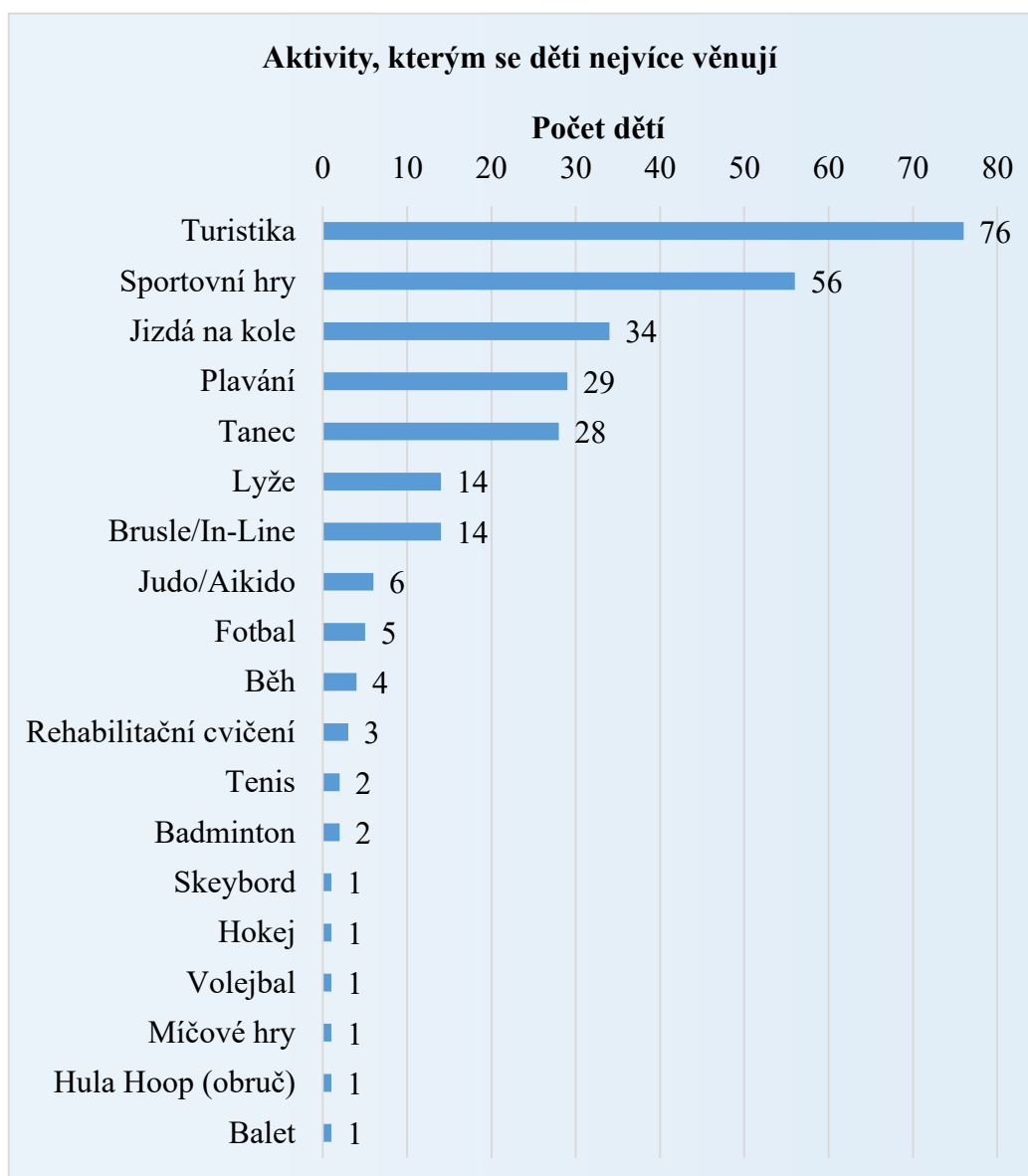
Odpověď:	Suma
Ano, pasivně	52
Ano, aktivně	49
Ne	12

Graf 12 - Má Vaše dítě zájem o tanec? [%]

Velká většina dětí, má o tanec zájem a líbí se jim. Ať už v pasivní formě, jako třeba sledováním pořadů pro děti, Star Dance apod., tak také přímo v aktivní formě např. navštěvováním tanečního kroužku. Některé děti se věnují tanci pasivní i aktivní formou.

OTÁZKA č. 9 : Věnujete se spolu s dítětem pohybovým aktivitám? (i více možností)

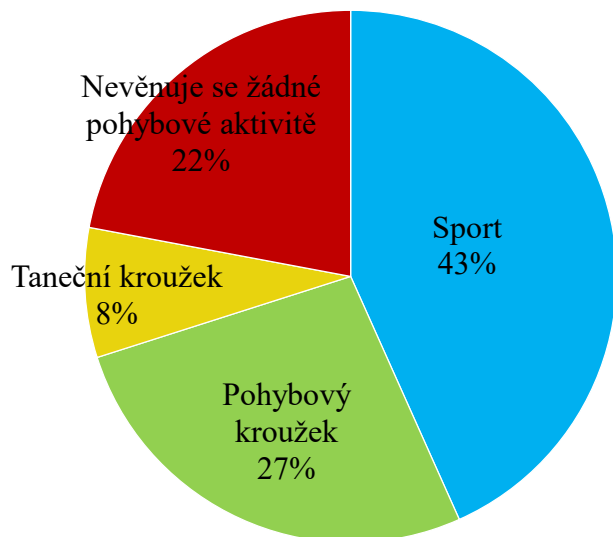
Graf 13 - Věnujete se spolu s dítětem pohybovým aktivitám?

Graf ukazuje přehled nejčastějších aktivit dětí. Mezi nejoblíbenější aktivity patří turistika. Pouze 5 rodičů uvedlo, že se spolu s dítětem nevěnují žádné pohybové aktivitě.

OTÁZKA č. 10 : Věnuje se Vaše dítě pravidelně pohybovým aktivitám? (i více možností)

Tabulka 10 - Věnuje se Vaše dítě pravidelně pohybovým aktivitám?

Odpověď:	Suma
Sport	55
Pohybový kroužek	34
Taneční kroužek	10
Nevěnuje se žádné pohybové aktivitě	28

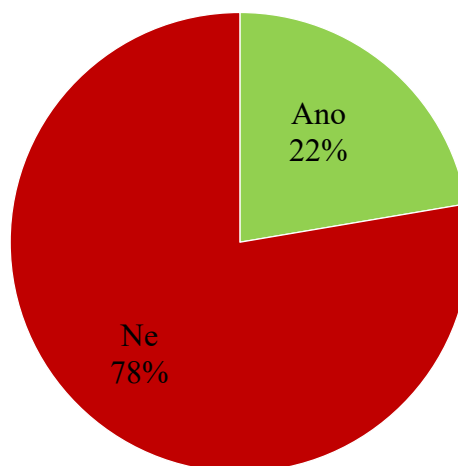
Graf 14 - Věnuje se Vaše dítě pravidelně pohybovým aktivitám? [%]

Nejvíce dětí se věnuje sportu a různým pohybovým aktivitám. Na druhé straně se téměř čtvrtina dětí nevěnuje žádné pohybové aktivitě.

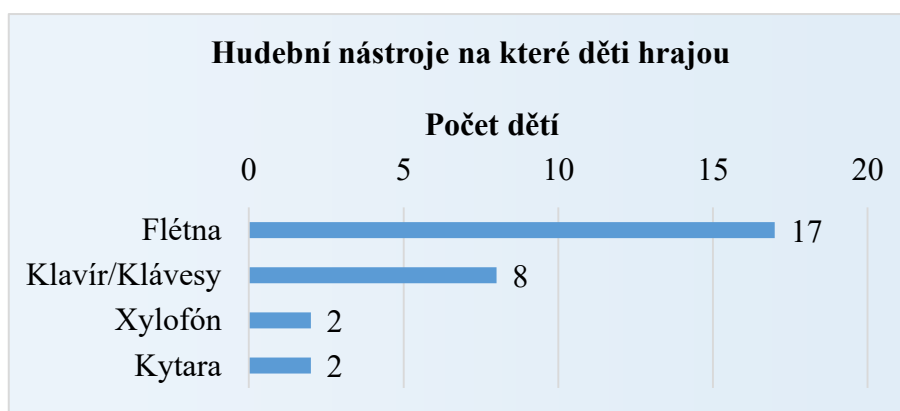
OTÁZKA č. 11 : Hraje Vaše dítě na nějaký hudební nástroj?

Tabulka 11 - Hraje Vaše dítě na nějaký hudební nástroj?

Odpověď:	Suma
Ano	23
Ne	80

Graf 15 - Hraje Vaše dítě na nějaký hudební nástroj? [%]

Graf 16 - Hudební nástroje na které děti hrajou

Téměř čtvrtina dětí v mateřské škole hraje na nějaký hudební nástroj. Mezi nejčastějšími uvedenými byla flétna, klavír a klávesy.

7.5 Verifikace (ověření hypotéz)

Hypotéza č. 1

Výzkumem, který jsem prováděla metodou dotazníku, jsem získala informace o pohybových a hudebních aktivitách, které provozují děti doma samy nebo společně s rodiči. Výsledky mého šetření byly v celku uspokojivé. Skutečnost, že se téměř čtvrtina dětí doma nevěnuje žádným pohybovým aktivitám (sportovní, taneční, pohybové), se dle mého názoru neliší od globálního trendu ve společnosti, tím chci říci, že aktivita dětí různých věkových skupin obecně klesá a děti tráví spoustu volného času u počítačů, televize a jiné pasivní zábavy. Avšak tři čtvrtiny dětí různé druhy aktivního pohybu provozuje, a tím jsem si potvrdila hypotézu č. 1.

Hypotéza č. 2

Odpovědi na otázky v dotazníku, které se týkaly zájmu dítěte o vážnou hudbu, nebo zájmů rodičů o seznámení jejich dětí s vážnou hudbou, byly záporné a důvody proč tomu tak je, byly různé. Proto hypotéza č. 2: „*V rodinách je podporován zájem dítěte o vážnou hudbu*“ se nepotvrdila.

Hypotéza č. 3

Zajímavým zjištěním pro mne bylo, že odpovědi na otázku č. 7 : „*Myslíte si, že je pro dítě důležité, aby se seznamovalo s vážnou hudbou již v mateřské škole*“, 59 % rodičů odpovědělo záporně, čímž moji hypotézu č. 3 nepotvrdili. Tato stejná otázka byla rodičům položena v dotazníku pro zpětnou vazbu po zhlédnutí tanečního vystoupení „*Zaznělo jednou v přírodě*“ (vyhodnocení na straně 86), a v tomto případě se hypotéza č. 3 potvrdila téměř na 100 %. Změna v odpovědi je jednoznačná. Rodiče si uvědomili skrytý potenciál ve svých dětech, který se správným přístupem a citlivým vedením může rozvinout a přispět ke kultivaci osobnosti již v tomto útlém věku.

8 PROJEKT ZAZNĚLO JEDNOU V PŘÍRODĚ

Obrázek 2 - Plakát tanečního vystoupení "Zaznělo jednou v přírodě"

8.1 Základní údaje o projektu

Hlavním cílem projektu je využití teoretických i praktických znalostí k nácviku a realizaci tanečního vystoupení dětí. Děti tancem na vážnou hudbu vyjadřují příběh odehrávající se v přírodě jednoho krásného jarního dne. Projekt byl realizován v zapůjčeném sále Petra Bezruče ve Frýdku – Místku s kapacitou sálu 588 míst.

Údaje o realizátorovi projektu

Realizátorem projektu byla Mateřská škola Dobrá, jejímž zřizovatelem je Obecní úřad Dobrá. V mateřské škole je 6 tříd s kapacitou pro 150 dětí. Mateřská škola Dobrá zaměstnává 11 plně kvalifikovaných učitelek, statutárním zástupcem MŠ je ředitelka.

Realizační tým projektu

- Vedoucí projektu (realizátor, manažer, odborný poradce) – autorka projektu.
- 11 realizátorů (učitelek) projektu pod vedením manažera projektu.

Hlavní cíl projektu

Realizovat taneční vystoupení, do kterého budou zapojeny všechny děti MŠ Dobrá.

Dílčí cíle projektu

1. Implementace poznatků z projektu šířit do praxe dalších předškolních zařízení pro děti.
2. Prohloubit a rozšířit znalosti pedagogických pracovníků předškolních zařízení.

Možná rizika před realizací projektu

- Nízká podpora vedení MŠ a zřizovatele při realizaci projektu.
- Nezájem rodičů dětí o realizaci projektu.
- Nízká nebo žádná podpora sponzorů.
- Malá účast publika při realizaci tanečního vystoupení.

Časový harmonogram projektu

Realizace projektu: září 2015 - červen 2016

Celkové náklady projektu

- Zřizovatel (Obec Dobrá) – cca 30 000,-
- Sponzorské dary – cca 50 000,-
- Náklady rodičů – cca 35 000,- (rodiče dítěte – cca 300,-)

Nápad realizovat tento taneční projekt nevznikl jednorázovým zadáním, ale uvažovala jsem o něm již několik let, vlastně celou dobu své práce s dětmi.

Jedná se o taneční vystoupení dětí z celé Mateřské školy Dobrá, ve kterém děti tancem vyjadřují pohyb a děj odehrávající se v přírodě. Toto ztvárnění vzniklo také nápadem, přiblížit dětem vážnou hudbu citlivým a pro ně zajímavým způsobem. V tomto projektu se zapojují všechny děti s jakýmkoliv pohybovým nebo hudebním nadáním, jelikož každé dítě nás může nečekaně svými projevy kdykoliv překvapit.

Ráda poslouchám vážnou i jinou hudbu a vážná hudba byla impulzem pro vytvoření projektu. Na výběru hudby jsem po večerech a o víkendech pracovala několik měsíců. Snažila jsem se vytvořit kompaktní celek hudby, který by mi pomohl příběh vytvořit. Místy se mi příběh utvářel z tónů, místy jsem k příběhu přiřazovala tóny, a tak se celý příběh přirozenou cestou vyvíjel.

Děj, který děti ztvárňovaly, byl v podstatě hudbou vyjádřen a vtáhl děti do konkrétního dění v přírodě, například: létání a bzukot včelek, chůze medvědů a jiných.

Vyjádření děje hudbou je velmi citlivou záležitostí, a pokud se nám toto podaří, a dítě to rozpozná a ví, oč jde, roste jeho rozhled a vnímání, které v tomto raném věku přispívá ke kultivaci jeho osobnosti.

8.2 Vlastní příprava projektu

Nejdříve jsem s tímto nápadem seznámila paní ředitelku naší Mateřské školy, která tento projekt velmi uvítala a přípravu na jeho realizaci od počátku podporovala. Kolegyně reagovaly různě a nadšení získávaly postupně, až se s dějem pořádně seznámily a provedení, obsah a význam projektu pochopily. Zpočátku však měly velké obavy z toho, jak se dá s tak velkým počtem 120-ti dětí tento projekt secvíčit. Postupnými kroky a trpělivým přístupem k dětem již brzy poznaly, že děti budou schopny děj projektu podle hudby ztvárnit. Některé kolegyně dokonce přicházely s novými nápady jak celé vystoupení obohatit, nebo zkrášlit, například vlastní výrobou divadelních rekvizit (vana pro medvědy, kostýmy pro učitelky).

Již dlouho před samotným nácvikem se děti v jednotlivých třídách seznamovaly s vybranou vážnou hudbou při různých činnostech nebo také při odpoledním odpočinku.

Při poslechu hudby jsme jim příběh z přírody vyprávěli, tak, jako když se dětem vyprávějí pohádky, které také bývají podmalovány hudbou. Časem už byly děti samy schopny rozpoznat podle hudby, co se zrovna v příběhu děje. Nejlépe si pamatovaly postavy z děje, které měly ztvárňovat.

Obtížným úkolem učitelek bylo udržet pozornost dětí. Udržet pozornost dětí na delší dobu je vždy náročné pro každého pedagoga v předškolním zařízení. Nejdůležitější je umět děti správně motivovat, zaujmout a předkládat jim vše nové po malých částech a stálým opakováním, jak již uváděl ve své Didaktice Jan Ámos Komenský. Jakmile však dítě správně zaujmeme, odmění se nám přínosem svých nápadů do naší pedagogické práce.

Taneční prvky byly vytvořeny k ději tohoto příběhu a každý pohyb byl specifický pro jednotlivá zvířata a živou přírodu.

8.2.1 Příprava kostýmů

Kostýmy jsem zvolila velmi jednoduché, aby nezastínily výkon dětí a samotný děj. Jednalo se o jednobarevné roláky, legíny, tílka, sukýnky a plátěné boty „jarmilky“. Některé části kostýmů byly zakoupeny ze sponzorského daru, jiné části a doplňky byly ušity a vyrobeny s velkou ochotou a nápaditostí paní švadleny.

Jarmilky si zasloužily samostatný komentář, který je uveden v příloze.

8.2.2 Organizační příprava

1. Ztvárnění nápadu do písemné podoby projektu.
2. Vytvoření hudebního doprovodu a děje.
3. Seznámit s celým projektem ředitelku mateřské školy a požádat ji o možnost realizace projektu.
4. Podrobné seznámení s tématem a realizací tanečního projektu svých kolegyní - deseti učitelek mateřské školy (vysvětlení projektu, nácvik, praktické předvedení projektu).
5. Seznámit s celým projektem vedení obce Dobrá.

6. Zajištění podpory obce na financování projektu (pronájem sálu, občerstvení pro rodiče, úklid sálu, odměna osvětlovači a zvukaři, odměna kameramanovi, zaplacení pronájmu velkokapacitního sálu).
7. Zajištění velkokapacitního sálu (588 míst).
8. Zajištění osvětlovače a profesionálního zvukaře.
9. Zajištění profesionálního kameramana a výrobce DVD.
10. Zajištění sponzora na kostýmy.
11. Navržení kostýmů zvířátek.
12. Spolupracovat se švadlenou, která bude některé kostýmy vytvářet.
13. Objednání doplňků ke kostýmům, vlastní výroba rekvizit.
14. Soupis jednotlivých nácviků pro třídy.
15. Postupné nacvičování jednotlivých rolí s dětmi.
16. Průběžná kontrola a usměrňování nácviku (i doplněných figur učitelek).
17. Průběžné osobní schůzky s místostarostou obce.
18. Výroba plakátů, programů, pozvánek (financováno obcí).
19. Zajištění kulis a příprava jeviště svou rodinou (živé stromy, břízy, smřčky, květiny a další rekvizity – kameny, dřevěný sud a další).

8.3 Úvodní slovo autora před začátkem představení

„I ten nejmenší tvor v živé přírodě, má svůj každodenní rituál, přirozené projevy, uspokojování svých potřeb. Je schopen člověk dnešní doby si zachovat své přirozené projevy, být svůj, radovat se z maličkostí – z krásného dne, z krásné přírody a z krásného pocitu být zde pro druhé?

Určitě, v každém z nás jsou tyto touhy zachovány. Uspěchaná doba, vysoké nároky na výkon a přizpůsobování se moderním metodám, technice, tempu, člověka hluboce poznamenávají.

Ale přirozenost se dá znovu navodit, krátkým zastavením se a vnímáním třeba krásy jednoho jarního slunečného rána. Vždyť přece každá včelka po staletí sbírá lahodný nektar, opyluje květy a vyrábí lahodný med. Medvěd se stále dokola ukládá k zimnímu spánku, motýl se líhne z nehezke kukly, zajáci si stále rádi pochutnávají na zelí, mravenci si stavějí svá mraveniště podle stejné architektury a příroda se na jaře mění v ráj barevných květů.

Jen člověk, který se povýšil na nejdokonalejšího tvora, chce stále něco přeměňovat, svým rozumem měnit a neuvědomuje si, že svým jednáním jde mnohdy proti dokonalému řádu přírody a jejím zákonitostem.

Taneční vystoupení „Zaznělo jednou v přírodě“, nám návod na toto zastavení nabízí.

Mikrovzorek živočišné říše nám ukazuje, jak zdánlivě nevýznamné přirozené projevy zvířátek i malých tvorečků jsou praktické, v souladu s přírodou a nádhernou oslavou nového dne.“

Představení bylo rozděleno do sedmi dějství a hudbu tvořily úryvky z následujících skladeb. Celý děj vyjadřují malí herci pohybem a tancem na vážnou hudbu světových hudebních skladatelů.

Hudbu tvořily úryvky z následujících skladeb:

- BORODIN, Alexandr Porfirjevič. *Polovecké tance*. 1869
- GRIEG, Edvard. *Ve slují krále hor*. 1867
- CHAČATURJAN, Aram. *Šavlový tanec*. 1942
- MASSENET, Jules. *Rozjímání (opera Thais)*. 1894
- MOZART, Wolfgang Amadeus. *Figarova svatba*. 1786
- OFFENBACH, Jacques. *Barkarola*. 1881
- OFFENBACH, Jacques. *Genovefa z Brabantu*. 1868
- PONCHIELLI, Amilcare. *Tanec hodin*. 1876
- RIEU, André. *Téma lásky z Romea a Julie*. 1998
- ROSSINI, Gioacchino. *Straka zlodějka*. 1817
- SAINT-SAENS, Camille. *Karneval zvířat, XIV. Finále*. 1886
- STRAUSS, Johan mladší. *Netopýr*. 1874
- WAGNER, Richard. *Valkýra*. 1870

8.4 Průběh představení

Každé dějství bylo uvedeno slovním komentářem autora projektu.

1. Dějství - ÚVOD

Na scéně se objevuje malá světluška, která svítí lucerničkou, aby zjistila, jaká tajemství skrývá temná noc. Najednou se ale začne rozednívat a vychází slunce, které rozzáří den.

A den také rozzáří různobarevné květiny a stromy i vodní kapičky, které příroda velmi potřebuje.

2. Dějství - MOTÝLCI

Kdopak se to chce chlubit krásnými barevnými křídly? To jsou přece motýlci, kteří nový den vítají společným tancem.

Jestlipak motýli vědí, že krásná křídla nemají odjakživa? Pozorují malou nehezkou kuklu, ze které se líhne nový motýl. Pochopí, že i oni takto přišli na svět a rádi si s krásným motýlem zatančí.

3. Dějství – MRAVENCÍ

A už jsou tady naši mravenci, kteří nový den začínají velmi svižným pracovitým tempem, aby postavili pro malé mravenečky nový domov. Mravenčí maminky totiž právě malá mravenčí miminka uspávají. Spící mravenčí miminka pak mravenci opatrně nastěhují do nového domečku.

4. Dějství – VČELIČKY

Také je slyšet bzukot včeliček, které se těší z louky plné květin a sladké šťávy a pilně ji sbírají.

Za zvuku bubeníka je přivolána včelí královna, která si velmi ráda kontroluje, jak jsou včelky pilné a kolik medu nasbíraly.

5. Dějství – MEDVĚDI

Kohopak to vůně medu také probudila? No to jsou přece naší malí medvědi, kterým už hlady kručí v bříšku. Jsou ještě ospalí a moc se jim nechce probouzet ze zimního spánku, a proto na ně dohlíží medvědí máma. Medvídci využijí chvíle, kdy máma není doma a při mlsání medu si dokonale umažou medem své kožíšky. Máma je po zásluze vyplatí koštětem a všechny medvídky čeká pořádná koupel.

6. Dějství – ZAJÍČCI

Oslava nového dne se koná i u zajíčků. Právě nacvičují společenský tanec. Kdopak je při tom ale ruší? Je to zajíc, který utíká se zelím, co mu nohy stačí a za ním běží hospodář. Pročpak zajíc utíká? Zelí přece nemá jen pro sebe, ale pro celou svoji rodinu.

„Někdy je těžké přírodu chápat, ale je přece tak krásné, když pochopíme její smysl a naučíme se žít v souladu s ní.“ A když si zatančí všichni spolu, je to přece ta největší radost z každého dne.

7. Dějství - ZÁVĚR

Den se chýlí ke konci, příroda a všechna zvířátka se ukládají ke spánku, tak zase přileť, světluško, slunce už pomalu zapadá...

Ve svižném tempu za zvuku skladby „*Tanec hodin*“ (*Amilcare Ponchielli*), nastupují jednotlivé třídy v doprovodu svých učitelek a postupně zaplňují celé jeviště.

8.5 Scénář představení

Pro realizaci vystoupení bylo potřeba předem připravit přesný časový rozpis a minutáž jednotlivých skladeb.

8.5.1 Časový rozpis jednotlivých dějství

1. Dějství - ÚVOD

Třída Sluníčko

Hudba: PONCHIELLI, Amilcare. *Tanec hodin*.

Obsazení (masky dětí): Světluška, Květiny, Stromy, Voda

Pomůcky: lampička pro světlušku, vodní tyče

Popis v minutách (celkem 9:32)

0:00 – 0:30 – Úvodní melodie.

0:30 – 1:22 - Na scéně se objevuje světluška s lampičkou a tančí.

1:22 – 2:03 - Východ slunce (světluška zhasne světlo a odlétá).

2:03 – 3:32 - Tanec květin – jedna podruhé.

3:33 – 4:10 – Tanec stromy.

4:11 – 5:10 – Společný tanec květiny a stromy.

5:10 – Všichni pomalu vadnou (padání k zemi – 6:07 poprvé – áách – chybí jim voda, 6:26 podruhé áách i potřetí 6:31).

6:42 – Na scéně se objevuje kapička a chodí kolem uvadlých stromů a květin.

7: 10 - Volá ostatní kapičky, ať se jdou podívat

7:10 – 7:33 - Kapičky (voda) postupně vplují mezi děti s vodními tyčemi, tančí kolem stromů a květin, které se probouzí.

7:35 – Tanec všech dohromady.

2. Dějství – MOTÝLCI

Třída Motýlci

Hudba: BORODIN, Alexandr Porfirjevič. *Polovecké tance*.

Obsazení (masky dětí): Motýlci, kukla.

Popis v minutách: (celkem 7:22)

0:00 – 0:45 – Nástup dětí na scénu.

0:47 – 1:42 – Tanec motýlů – postupné střídání rukou.

2:32 – 3:45 - Let motýlů (po scéně) – střídání dle barev a také všichni dohromady (první chlapci kolem děvčat, poté chlapci sedí a děvčata kolem nich létají).

- Skončí v půlkruhu a do něho nastoupí kukla.

Hudba: MASSENET, Jules. *Rozjímání*.

Na scéně **kukla** a kolem ní motýlci, kteří ji pozorují (půlkruh).

3:45 Kukla leží (zabalená, vrtí se) – motýli se diví.

4:47 – Kukla vstává.

4:58 – Kukla si pomalu protahuje křídla a zamává s nimi, nejde jí to.

Hudba: BORODIN, Alexandr Porfirjevič. *Polovecké tance*.

5:34 – Vybraný motýl chce naučit vylíhlého motýla (kuklu) tančit – on předvádí a kukla opakuje.

6:29 – 7:22 - Všichni tančí i s vylíhlým motýlem. Odlet motýlů.

3. Dějství – MRAVENCI

Třída Broučci

Hudba: OFFENBACH, Jacques. *Genovefa z Brabantu*.

Obsazení (masky dětí): Mravenci - chlapci

Pomůcky: Kostky pro stavbu domečku.

Popis v minutách: (celkem 5:31)

0:00 – 0:40 – Nástup za sebou jdoucích mravenců.

0:41 – 1:24 – Vzájemné podávání kostek (řetězec) na jedno místo (stavba domečku).

1:25 – 1:39 – Přichází mravenec – předvádí se a dává poslední kostku na místo.

1:40 – 2:08 – Mravenci chodí kolem domečku (všichni kolem společného díla udělají kruh a zatočí se).

Hudba: OFFENBACH, Jacques. *Barkarola*.

Obsazení (masky dětí): Mravenčí maminky – děvčata

Pomůcky: Mravenčí miminka.

Popis v minutách:

2:11 – 1:22 – Příchod mravenčích maminek.

3:34 – 4:48 – Sjednocené pohyby kolébaní miminek, usnutí miminek, pomalý odchod do pozadí.

Hudba: OFFENBACH, Jacques. *Genovefa z Brabantu*.

Obsazení (masky dětí): Mravenci

Popis v minutách:

4:49 – 5:31 – Příchod mravenců – odnesení miminek do domečku a postupný odchod.

4. Dějství – VČELIČKY

Třída Včeličky

Hudba: WAGNER, Richard. *Valkýra*.

Obsazení (masky dětí): Včelky, včelí královna.

Pomůcky: Květiny, včelí trůn, sud na med, bubny, pylová zrníčka.

Popis v minutách: (celkem 6:34)

0:00 – Přílet včeliček na pódium – postupně.

1:19 – 2:14 – Děti sbírají med (pylová zrníčka).

Hudba: ROSSINI, Gioacchino. *Straka zlodějka*.

Popis v minutách:

2:15 – Nastupuje včela s bubnem. Děti vytvoří špalír, poté přichází královna, ostatní se klaní.

4:08 – Včelky, nosí do sudu žlutý pyl a pokloní se královně.

6:05 – 6:34 - Závěr – královna odlétá i ostatní včeličky.

5. Dějství – MEDVĚDI

Třída Koťátka

Hudba: GRIEG, Edvard. *Ve sluzi krále hor.*

Obsazení (masky dětí): Medvědi, medvědí máma.

Pomůcky: Vana, metla, sud s medem, kartáče.

Popis v minutách: (celkem 5:33)

0:06 – 1:34 - Medvědi přicházejí na scénu (jeden po druhém) a očichávají med po včelkách, někteří ho olizují, někteří se dívají do publika – vše neohrabaně a nevinně.

1:34 – Seřazení medvědů do útvaru.

Hudba: STRAUSS, Johan mladší. *Netopýr.*

1:40 - Tanec medvědů (s medvědí maminkou).

2:41 – Odchod medvědí mámy.

2:50 – Medvědi mávají.

3:01 – Medvědi lížou med.

3:42 – Návrat medvědí mámy.

3:59 – Výplata medvědí mámou, koupel medvědů.

4:31 – 5:33 – Odchod medvědů.

6. Dějství – ZAJÍCI

Třída Delfinci

Hudba: MOZART, Wolfgang Amadeus. *Figarova svatba*

Hudba: CHAČATURJAN, Aram. *Šavlový tanec*

Obsazení (masky dětí): Zajíci, hospodář

Pomůcky: Hlávky zelí

Popis v minutách: (celkem 9:02)

V této části se střídají sklady Figarova svatba a Šavlový tanec.

0:00 – 1:11 (Figarova svatba) – Tanec zajíců.

1:11 – 1:46 (Šavlový tanec) – Utíkající zajíc se zelím, kterého honí hospodář.

1:46 – 2:57 (Figarova svatba) - Tanec zajíců.

2:58 – 3:32 (Šavlový tanec) – Zajíc se zelím.

3:33 – 4:43 (Figarova svatba) – Tanec zajíců ve dvojicích.

4:44 – 5:18 (Šavlový tanec) – Utíkající zajíc.

5:19 – Zajíc doběhne ke své zaječí rodině.

Hudba: RIEU, André. *Téma lásky z Romea a Julie.*

5:19 – 9:02 – Společný tanec všech zajíců. Hospodář přináší další hlávky zelí. Odchod zajíců.

7. Dějství – ZÁVĚR

Hudba: PONCHIELLI, Amilcare. *Tanec hodin.*

0:00 – 0:34 - Západ slunce.

Hudba: SAINT-SAENS, Camille. *Karneval zvířat, XIV. Finále.*

Obsazení (masky dětí): Všechny vystupující děti a jejich paní učitelky.

Popis v minutách: celkem - 3:16

0:35 – 3:16 – Postupná prezentace všech dětí + úklona.

1. Nástup - Květiny, stromy, kapičky
2. Nástup - Motýlci
3. Nástup - Mravenci
4. Nástup - Včeličky
5. Nástup - Medvědi
6. Nástup - Zajíčci

8.6 Jak děti zvládaly přípravu?

Celý projekt byl naplánovaný s půlročním předstihem, ale vlastní nácvik začal až začátkem ledna. Vážnou hudbu děti ve většině případů velmi dobře přijaly a poté, co jsem jim k tomu vyprávěla příběh, bylo to pro ně něco nového a zajímavého. Již od začátku se děti těšily na vystoupení a ptaly se, kdy už dostanou kostýmy, kdy je uvidí rodiče apod.

Každá třída dostala svoje role:

- Třída Sluníčko - 25 dětí – stromy, květiny, voda, světluška
- Třída Motýlci – 21 dětí - motýlci
- Třída Broučci – 21 dětí- mravenci
- Třída Včeličky – 18 dětí – včeličky
- Třída Koťátka – 14 dětí - medvědi
- Třída Delfinci – 26 dětí – zajíčci

Podle přidělených rolí pak probíhal vlastní nácvik. Děti se musely dopodrobna seznámit s příběhem a musely znát, co je pro kterou postavu důležité, například: stromy a květiny potřebují k životu vodu, motýli se rodí z kukly, mravenci mají v mraveništi své úkoly, včelky mají svůj řád a pravidla, medvědi, co rádi mlsají, zajíčci se starají o své rodiny.

Velmi důležitý byl nácvik pohybů pro jednotlivé role. Děti se učily pohybům stromů, keřů, motýlků, včelek, těžkopádným pohybům medvědů nebo poskokům zajíčků. Děti také perfektně zvládaly mimiku pro dané role. Naučily se tvářit nešťastně, vesele, rozpustile, moudře i laskavě přesně podle situací, ve kterých se při hraní své role zrovna nacházely.

Všechny role byly postaveny tak, aby zde byly vyzvednuty zákonitosti a moudrost přírody, aby v dětech zůstala tato krása co nejdéle, aby si přírodu zamilovaly a později ji pomáhaly i chránit.

Některým kolegyním se však projekt zdál pro děti těžký, už jenom proto, že poněkud vybočoval z daných osnov. Děti je však brzy přesvědčily, že se dá projekt realizovat. Jen 20 dětí se nedalo z různých důvodů do projektu zapojit.

8.6.1 Vlastní hodnocení výkonů dětí

Nápad secvičit a realizovat se všemi dětmi mateřské školy taneční vystoupení byla z počátku pro některé mé kolegyně nepředstavitelná a těžko realizovatelná představa.

Výsledek byl však neuvěřitelný. Děti překvapily a svými výkony všechny ohromily.

125 dětí ve věku 2-6 let pochopitelně vnímaly hudbu různým způsobem. Některé se do ní zaposlouchaly hned od začátku a nácvik se jim velmi líbil. Jiné děti nacvičovaly s ostatními dětmi, avšak hudbu si osvojily až po delší době a dokázaly ji prožívat a vnímat velmi individuálně.

Na premiéře dne 20. 5. 2016 jsem viděla, že děti opravdu prožívaly svoji roli v sounáležitosti s tanečními pohyby a vážnou hudbou. V očích dětí byla velká radost, že mohou své umění předvést svým nejbližším. Viděla jsem přesnost, soustředěnost, ale také nové nápady a kreativitu dětí, která dodala tomuto představení „dětskou duši“. Děti tímto potěšily a dokonce mnohé přítomné diváky rozplakaly.

Před samotným vystoupením si děti navzájem dodávaly odvalu a povzbuzovaly ostatní kamarády tím, že vystoupení zvládnou. Také během vystoupení si děti vzájemně napovídaly prvky jednotlivých tanečních pohybů.

Všichni diváci mohli vidět ve tvářích dětí radost z celého provedení a prožití děje, které děti doplnily svým bezprostředním jednáním a řešením nepředvídaných situací.

Pro většinu dětí bylo vystoupení na jevišti pod světly reflektorů premiérou a zcela novým zážitkem. Jelikož děti tušily v setmělém sále mezi diváky své rodiče, místy zapomínaly na svou roli a zahleděly se do setmělého sálu.

Bouřlivý potlesk na závěr a celá atmosféra v sále byla velkou odměnou a satisfakcí pro ty, kteří od počátku projektu fandili a v jeho úspěch věřili.

8.7 Hodnocení diváků – recenze

Atmosféra tohoto představení byla opravdu jedinečná a mnozí vůbec netušili, co vše u tohoto vystoupení prožijí.

Po vystoupení nastal bouřlivý potlesk, lidé plakali, zaplněný sál se zvedl ze svých míst, potlesk neměl konce, zaznívaly výkřiky „bravo“, lidé byli nadšení, dojatí.

Pro příklad zde uvádím zážitek paní učitelky z Mateřské školy Anenská, Frýdek - Místek, cituji:

Plakala jsem od začátku do konce – a nenechte se zmýlit – žádné slzičky jako perličky – normální kolabs systému. Hýkala jsem jako osel, chvíli se třásla, chvíli se nemohla pohnout...radovala jsem se, dojíkala, napínala, těšila! Nádherná hudba, úžasná choreografie, překrásné kulisy, kostýmy, dekorace...absolutně úchvatné a obdivuhodné výkony dětí a paní učitelek! Neuvěřitelná a nepřenositelná atmosféra okamžiků, které mě zasáhly přímo do srdce!

Bc. Hana Kulhánková, učitelka MŠ

Také jsme po vystoupení obdrželi několik krásných emailů, například od paní ředitelky Dagmar Fuskové (Mateřská škola J. Myslivečka, Frýdek – Místek), cituji:

Vážený pane starosto, musím Vám sdělit, že naprosto úžasný kulturní zážitek v pátek 20. 5. 2016 v 17.00 jsem za své 41- leté praxe, a to jsem toho zažila dost, nezhlédla, neprožila. Letitě i profesionálně, aspoň si myslím, jsem v předškolní výchově na výši, ale zjistila jsem, že to, co kreativita mých kolegyně a lidí souvisejících a nápomocných (tím myslím všechny pomocné zaměstnance), dokázala, je naprosto neuvěřitelná.

Posílám VELKOU, slabé slovo, OBROVSKOU pochvalu a pokoru před tímto projektem.

A ještě alespoň jeden inspirující email, cituji:

Vážená paní Bódisová, milá Maruško,

pod dojmem včerejšího kulturního zážitku si dovoluji napsat vám mail najednou. Děkuji za možnost zúčastnit se vašeho neskutečného představení. Bylo to opravdu ohromující a nádherné a pořád přemýšlím nad tím, jak jste to dokázaly zorganizovat. Nominaci za nejlepšího představitele za mě dostává chlapeček, který ztvárnil hospodáře, ale všechny děti byly naprosto dokonalé.

Kéž by byla možnost uskutečnit představení pro všechny děti z mateřských škol.

Přeji mnoho dalších úspěchů ve vaší spolupráci.

S pozdravem

Marcela Oborná

zaměstnanec MŠ Anenská, F-M

8.8 Hodnocení organizace a technického zázemí projektu

S podobou projektu jsem velmi spokojena. Vrátili-li se k původním nápadům, měl projekt z počátku mnoho jiných podob. Původně jsem uvažovala o jedné hlavní postavě projektu, která by procházela přírodou a při svém putování se měla setkávat s divy přírody, jako například postava Alenky v říši divů spisovatele Lewise Carrolla.

Dalším nápadem byl svět hraček, ve kterém by hračky ožily a chovaly se jako děti. Nakonec však vznikl tento projekt, ale ještě nějakou dobu jsem zvažovala jeho název, který by vyjadřoval zároveň děj projektu.

Hudební doprovod jsem tvořila několik měsíců, než se mi podařilo ucelit jej tak, aby byl příjemný k poslechu a dal se jím vyjádřit celý příběh. Skladby musely vytvořit kompaktní celek, aby si žánry hudby navzájem neodporovaly, ale melodicky na sebe navazovaly.

Za svou nadřízenou, ředitelkou školy, jsem šla s určitými obavami, zda můj projekt podpoří. Paní ředitelka však ocenila mou kreativitu a povolila rozjezd celého projektu. Znamenalo to zapojit do projektu učitelky všech tříd mateřské školy, změnit zaběhaný režim výuky ve třídách a začít s nácvikem projektu 150 dětí v šesti skupinách.

Mým úkolem bylo vytvořit podrobné organizační pokyny pro všechny třídy, přednést všem kolegyním své představy o nácviku a výsledku nácviku, pravidelně kontrolovat nácviky (v některých případech využít autority ředitelky) a dovést nácviky všech rolí k svým představám.

S projektem jsem seznámila i zástupce obce Dobrá (pana starostu a místostarostu) jakožto zřizovatele a po celou dobu příprav až do premiéry probíhala spolupráce k oboustranné spokojenosti. Přislíbená finanční podpora projektu byla obcí dodržena. Velkokapacitní sál s 588 místy (kino Petra Bezruče) jsem zajišťovala s vedením odborů města Frýdku – Místku. Tento odbor zajistil i pracovníka pro otevření sálu na generální zkoušku i vystoupení.

Osvětlovač a profesionální zvukař mi byli doporučeni obcí Dobrá, ale spolupráce s těmito odborníky byla tou nejobtížnější stránkou celého projektu. Problémy začaly již na generální zkoušce a to proto, že se dostavili pracovníci úplně jiní, než se kterými byla

spolupráce započata a kteří o celém projektu nevěděli vůbec nic a na premiéru pak přišli opět jiní pracovníci, kteří s projektem nebyli seznámeni. Totéž se pak opakovalo i na derniéře, kde dalšímu náhradnímu osvětlovači dvakrát zhaslo osvětlení a sál jsem si nakonec ozvučovala sama.

Dnes se již na vše dívám s nadhledem. Profesionální kameraman také svou práci neodvedl podle mých představ a výrobce DVD dodal část záznamů nekvalitních.

Příjemnou záležitostí bylo zajištění sponzora na nákup kostýmů a rekvizit. V podstatě se tatínek dvou děvčátek z mé třídy sám nabídl po té, když byl s projektem seznámen, že náklady na kostýmy uhradí.

Kostýmy jsem tvořila dle svých představ a nápadů, některé jsem nakoupila sama, detaily jsem dopracovala s paní švadlenou, která pro naši školku již mnohé věci ušila. Některé doplňky kostýmů například doplňky pro „stromy“ a „vodu“, jsem vytvářela po večerech.

Výrobu plakátů, programů a pozvánek dle mého návrhu jsem zadala profesionální tiskárně. Kulisy a úprava celého jeviště byla záležitostí mé maminky. Zajistila zapůjčení smrčků v kontejnerech, živé břízy, vyzdobila jeviště květinami a dalšími přírodními materiály.

Mé hodnocení organizačního a technického zázemí nezávisle podpořilo i mnoho rodičů ve svých odpovědích v dotazníku po realizaci projektu.

Ani jedno z možných rizik projektu, uvedených na straně 67, se nenaplnilo. Časový harmonogram projektu byl dodržen.

8.9 Vyhodnocení dotazníků o zpětné vazbě

Mezi rodiče bylo rozdáno 150 dotazníků o zpětné vazbě k vystoupení. Rodiče odpovídali na následující otázky:

1. Jak na Vás zapůsobilo taneční vystoupení dětí „Zaznělo jednou v přírodě?“

Pro rodiče bylo taneční vystoupení ohromným, netradičním, originálním, dojemným, vtipným a velmi silným zážitkem. Rodiče byli pyšní na své děti a byli rádi, že se mohli zúčastnit něčeho tak úžasného.

2. Jaké jste měli při tanečním vystoupení pocity?

Rodiče zažívali pocity hrdosti a nadšení. V mnohých případech si také uvědomili, co už jejich dítě dokáže. Byli dojati k slzám a také se zamýšleli nad tím, jak důležitý je čas věnovaný dětem a co krásného se dá do dětí vložit již od raného dětství.

3. Co se Vám líbilo nejvíce?

Rodiče velmi oceňovali spontánní reakce dětí, připravenost, nadšení, radost dětí při vystupování, dokonalé kostýmy a výzdobu jeviště. Také se jim líbilo, že se zapojila celá mateřská škola.

4. Co byste změnili?

Na vystoupení nebyly ze strany rodičů žádné negativní ohlasy. Kritika se snesla pouze na nedokonalost techniky – práci osvětlovače a zvukaře.

5. Líbila se Vám vážná hudba?

Výběr vážné hudby se rodičům velice líbil a také oceňovali citlivé propojení hudby a jednotlivých dějství.

6. Poznali jste některé skladby?

Výběr skladeb byl pro většinu rodičů známý. Někteří rodiče tyto skladby slyšeli poprvé a rádi se k nim budou vracet.

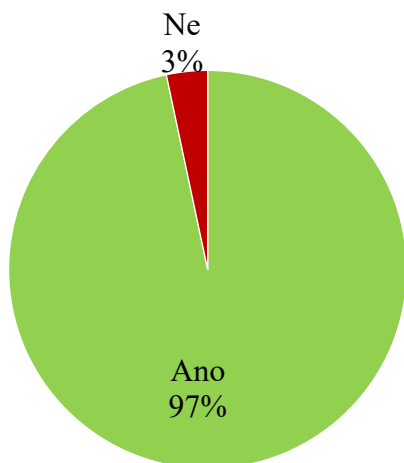
7. Myslíte si, že je pro dítě důležité, aby se seznamovalo s vážnou hudbou již v mateřské škole?

Pro vyhodnocení této otázky jsem zvolila přehled odpovědí v tabulce a grafu, jelikož je tato otázka shodná s otázkou č. 7 ve výzkumu provedeném před vystoupením.

V této otázce téměř všichni rodiče souhlasili, aby se děti seznamovaly s vážnou hudbou již v mateřské škole, jelikož výsledky vedení dětí k vážné hudbě je pro tento názor přesvědčily.

Tabulka 12 - Myslíte si, že je pro dítě důležité, aby se seznamovalo s vážnou hudbou již v mateřské škole? (Zpětná vazba)

Odpověď:	Suma
Ano	116
Ne	4

Graf 17 - Myslíte si, že je pro dítě důležité, aby se seznamovalo s vážnou hudbou již v mateřské škole? (Zpětná vazba)

8.9 Úspěch projektu

Obrázek 3 - Plakát tanečního vystoupení "Zaznělo jednou v přírodě" - Derniéra

Pro velký úspěch a na mnohá přání těch, kteří se nemohli prvního vystoupení zúčastnit, jsme zvolili ještě jeden termín vystoupení. Derniéra tanečního vystoupení proběhla 28. 6. 2016 v 16:30 hodin, v kině Petra Bezruče Frýdek – Místek. Opět bylo všech 588 míst zaplněno.

Jsem ráda, že se tento můj sen podařil zrealizovat a mým přáním je, aby se tento nápad dostal do dalších, nejen předškolních zařízení pro děti. Bohatou zkušeností pro mě je, že se dá zrealizovat i takto velký projekt, pokud se zapojí celý kolektiv, funguje vzájemná pomoc a potřebné nadšení.

Na závěr jsem poděkovala všem, kteří se do projektu nějakým způsobem zapojili.

- Paní ředitelce Mgr. Janě Bódisové, že můj projekt podpořila a schválila.

- Vedení Obce Dobrá – panu starostovi Ing. Jiřímu Carbolovi a panu místostarostovi Mgr. Milanu Stypkovi, který nám s velkým nadšením téměř každodenně pomáhal v organizaci a financování projektu.
- Projekt by se neobešel bez velkorysého sponzorského daru, proto velký dík patřil panu sponzorovi a jeho rodině za financování dětských jarmilek a doplňků ke všem kostýmům.
- Nádheru dětských kostýmů dotvářela a mnohé šila paní Naděžda Škapová, které děkuji za neskutečnou pohotovost, vstřícnost, nápaditost a perfekcionismus.
- Všem mým kolegyním a ostatním zaměstnancům naší Mateřské školy.
- Spolupráci s kulturou města Frýdku – Místku, konkrétně paní Janáčkové.
- Panu Pavlu Vrublovi za zapůjčení živých stromečků.
- Paní ředitelce Základní školy Dobrá Mgr. Radce Otípkové, za zapůjčení tělocvičny na hromadné nácviky dětí.
- Paní Janě Růžičkové, majitelce JR Obuv Dobrá, za pohotovou a velmi příjemnou spolupráci.
- Panu Návratovi a panu Pastorovi za zdokumentování tohoto projektu formou videa a fotografií.
- Panu zvukaři, osvětlovači a panu technikovi kina Petra Bezruče F-M.
- Všem rodičům vystupujících dětí za úžasnou podporu a spolupráci.
- Všem dětem Mateřské školy Dobrá, možná budoucím baletním umělcům.

9 ZÁVĚR

V teoretické části diplomové práce jsem se zabývala důležitými prvky, jejichž poznání pak bylo velmi cenným pro realizaci praktické části, a to projektu „Zaznělo jednou v přírodě“.

V první kapitole teoretické části jsem se zabývala hudbou, pohybem a tancem jako takovým. Zmínila jsem krátkou historii těchto těles, jejich význam a funkce v životě člověka a své poznatky jsem obohatila pohledem odborníků v podkapitole „Hudba a pohyb z neurofyzilogického hlediska“. Z historie jsem se pak přenesla do současnosti a přes dospělou populaci jsem se dostala k důležitým poznatkům o významu hudby v životě dítěte a všem důležitým aspektům, které význam hudby v životě dítěte potvrzují a jsou důležité pro rozvoj dítěte (vliv rodiny, dědičné faktory aj.).

Hudební výchova v mateřské škole pak již úzce souvisí s praktickým využitím hudebního vzdělávání dětí pro vlastní projekt a to především poslechových a hudebně pohybových činností, kde v projektu se toto umění dětí vzájemně prolíná. Hudebně pohybové umění dětí bylo v projektu využito na sto procent. Samozřejmostí byl trpělivý a dlouhý nácvik všech základních pohybových prvků včetně správného držení těla, uvolňovacích cviků a pohybových her. Děti v mnohém ve své tvořivosti překvapily své učitele a já mám za sebou stejnou velmi cennou zkušenost, poněvadž díky fantazii a představivosti dětí jsem mnohé jejich prvky do svého projektu zařadila.

Před vlastním nácvikem projektu jsem podpořila některé své teorie výzkumem. Výzkum se prováděl před i po realizaci tanečního projektu. Ověřování hypotéz ukázalo změnu názoru rodičů na otázku č. 7 po zhlédnutí představení.

Projekt „Zaznělo jednou v přírodě“ byl klíčovou částí mé diplomové práce. Celé představení je zdokumentováno na DVD, které je přílohou práce. Troufám si tvrdit, že záměr mé diplomové práce byl naplněn.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BERDYCHOVÁ, Jana. *Rytmická gymnastika a tanec pro děti*. Praha: Olympia 1973. 27-019-73.
- BLÁHOVÁ, Eliška. *Pohyb, rytmus, výraz*. Praha: Státní úřad pro tělesnou výchovu, 1949.
- CMÍRAL, Adolf. *Hudební didaktika v duchu zásad Jana Amose Komenského*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.
- D'ANDREA, Floriana. *Rozvíjíme hudební vnímání a vyjadřování*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-232-7.
- DRÁBEK, Václav. *Popularizace hudby*. Praha: H&H, 1992. ISBN 80-85467-84-4.
- HURNÍK, Ilja. EBEN, Petr. *Česká Orffova škola*. Praha: Supraphon, 1969.
- JASANOVÁ, Nadja. *Hudba, pohyb, kresba, slovo*. Praha: V. Svojtka, 1990. ISBN 80-900259-1-9
- JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. 1. Vyd. Hradec Králové: Orlice, 2002. ISBN 80-903115-7-1.
- JEŘÁBKOVÁ, Jarmila. *Taneční příprava*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979.
- KODEJŠKA, Miloš a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební výchova dětí předškolního věku I.: Hudební schopnosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. ISBN 80-7066-035-X.
- KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské*. Vyd. v nakl. Academia 2. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1451-1.
- KRÖSCHLOVÁ, Jarmila. *Nauka o pohybu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975.
- KULHÁNKOVÁ, Eva. *Hudebně pohybová výchova*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-437-0.

KURKOVÁ, Libuše. *Říkáme si, zpíváme si, hrajeme a tančíme*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971.

KURKOVÁ, Libuše. *Dětská tvořivost v hudbě a pohybu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981.

LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006. ISBN 80-86307-26-3.

SEDLÁK, František. *Didaktika hudební výchovy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985.

SEDLÁK, František. *Hudební vývoj dítěte*. Praha: Supraphon, 1974.

SEDLÁK, František. *Základy hudební psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990.

STIBOROVÁ, Zora. *Pohybová transformace hudby v tvůrčím pojetí hudebního vzdělávání*. Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2006. ISBN 80-7368-151-X.

STRNADOVÁ, Karla. ZEZULA, Jiří. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: Naše Vojsko, 1988.

ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Písničky a jejich dramatizace*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-477-x

VISKUPOVÁ, Božena. *Hudba a pohyb*. Praha: Supraphon, 1972.

VISKUPOVÁ, Božena. *Hudebně pohybová výchova a zpěv*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. ISBN 80-04-19284-x.

ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSÁ a kol. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. ISBN 80-04-24939-6.

ZICH, Jaroslav. *Estetické vnímání hudby, Estetika hudby*. Praha: Supraphon, 1981.

ZICH, Jaroslav. *Kapitoly a studie z estetiky*. Praha: Supraphon, 1987.

Kvalifikační práce:

ADAMUSOVÁ, Marie. *Hudební činnosti realizované v Mateřské škole Anenská Frýdek-Místek*. Ostrava, 2010. Bakalářská práce. Ostravská univerzita v Ostravě. Fakulta pedagogická. Katedra hudební výchovy.

ŠANDOVÁ, Pavla. *Tvorba hudebně pohybových choreografií pro děti předškolního věku s využitím vlastní didaktické pomůcky*. Praha, 2015. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta pedagogická. Katedra hudební výchovy.

Další zdroje:

KODEJŠKA, Miloš. Hudbou a pohybem k tělesné a psychické harmonii: fyziologické a pedagogické přístupy. *Zdravotnické listy*, ročník 3, číslo 2, 2015. ISSN 1339-3022

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha, 2005

Školní vzdělávací program MŠ Dobrá, 2016

SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

Téma: Vztah Čechů a Moravanů k vážné hudbě.

HURNÍK, Lukáš. 4.1.2016, Rozhovor v rádiu ČRo Dvojka. Dostupné z: http://hledani.rozhlas.cz/iradio/?query=Luk%C3%A1%C5%A1+Hurn%C3%ADk&reader=&porad%5B%5D=&offset=0&from=4.1.2016&to=5.1.2016&dateLimit=TL_INTERVAL

LABUSOVÁ, Eva. *Děti a hudba*. mojegyredit.cz[online] 7.11.2012 [cit 3.4.2017]. Dostupné z: <http://magazin.mojegyredit.cz/vzdelavani/deti-a-hudba>

PROCHÁZKOVÁ, Bára. *Co vnímají děti ještě před svým narozením?* respekt.cz[online] 4.4.2011 [cit. 3.4.2017]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2011/14/tise-nekdo-nas-posloucha>

RODRIGUEZ, Veronika. *České děti jsou rekordmanky v sebevraždách i alkoholu*. lidovky.cz[online] 14.11.2012 [cit. 3.4.2017]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/ceske-deti-jsou-rekordmanky-v-sebevrazdach-i-alkoholu-pcg-/zpravy-domov.aspx?c=A121113_205421_ln_domov_jkz

Wikipedie.cz: Dějiny hudby [online]. Poslední změna 15.2.2016. [cit. 4.3.2017]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Kategorie:D%C4%9Bjiny_hudby

AUDITIVNÍ ZDROJE:

BORODIN, Alexandr Porfirjevič. *Polovecké tance*. 1869

GRIEG, Edvard. *Ve sluzi krále hor*. 1867

CHAČATURJAN, Aram. *Šavlový tanec*. 1942

MASSENET, Jules. *Rozjímání (opera Thais)*. 1894

MOZART, Wolfgang Amadeus. *Figarova svatba*. 1786

OFFENBACH, Jacques. *Barkarola*. 1881

OFFENBACH, Jacques. *Genovefa z Brabantu*. 1868

PONCHIELLI, Amilcare. *Tanec hodin*. 1876

RIEU, André. *Téma lásky z Romea a Julie*. 1998

ROSSINI, Gioacchino. *Straka zlodějka*. 1817

SAINT-SAENS, Camille. *Karneval zvířat, XIV. Finále*. 1886

STRAUSS, Johan mladší. *Netopýr*. 1874

WAGNER, Richard. *Valkýra*. 1870

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Dotazník

Příloha č. 2 – Zpětná vazba po vystoupení

Příloha č. 3 – Úsměvný příběh z přípravy kostýmů.

Příloha č. 4 – Fotografie z vystoupení.

Příloha č. 5 – DVD – Záznam celého vystoupení „Zaznělo jednou v přírodě“.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 - Mateřská škola Dobrá..... 48

Obrázek 2 - Plakát tanečního vystoupení "Zaznělo jednou v přírodě" 66

Obrázek 3 - Plakát tanečního vystoupení "Zaznělo jednou v přírodě" - Děníera..... 89

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Dítě navštívuje třídu: 54

Tabulka 2 - Má vaše dítě zájem o hudbu? 55

Tabulka 3 - Pokud ano, jak se jeho zájem projevuje? 56

Tabulka 4 - Zpíváte si spolu s dítětem? 57

Tabulka 5 - Navštívili jste již nějaký koncert s dítětem? 58

Tabulka 6 - Pouštíte si vážnou hudbu v přítomnosti dítěte? 59

Tabulka 7 - Dává Vaše dítě výrazně přednost hudbě před jinými zájmy? 59

Tabulka 8 - Myslíte si, že je pro dítě důležité, aby se seznamovalo s vážnou hudbou již v mateřské škole? 60

Tabulka 9 - Má Vaše dítě zájem o tanec? 61

Tabulka 10 - Věnuje se Vaše dítě pravidelně pohybovým aktivitám? 63

Tabulka 11 - Hraje Vaše dítě na nějaký hudební nástroj? 64

Tabulka 12 - Myslíte si, že je pro dítě důležité, aby se seznamovalo s vážnou hudbou již v mateřské škole? (Zpětná vazba) 88

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf 1 - návratnost dotazníků [%]</i>	54
<i>Graf 2 - Složení dětí ve třídách [%]</i>	54
<i>Graf 3 - Má Vaše dítě zájem o hudbu? [%]</i>	55
<i>Graf 4 - Pokud ano, jak se jeho zájem projevuje?</i>	56
<i>Graf 5 - Zpíváte si spolu s dítětem? [%]</i>	57
<i>Graf 6 - Navštívili jste již nějaký koncert s dítětem? [%]</i>	58
<i>Graf 7 - A jaké hudební představení děti už navštívily ?</i>	58
<i>Graf 8 - Pouštíte si vážnou hudbu v přítomnosti dítěte? [%]</i>	59
<i>Graf 9 - Dává Vaše dítě výrazně přednost hudbě před jinými zájmy? [%]</i>	59
<i>Graf 10 - Myslíte si, že je pro dítě důležité, aby se seznamovalo s vážnou hudbou již v mateřské škole? [%]</i>	60
<i>Graf 11 - Důvody, proč by se děti měli s vážnou hudbou seznámit.</i>	60
<i>Graf 12 - Má Vaše dítě zájem o tanec? [%]</i>	61
<i>Graf 13 - Věnujete se spolu s dítětem pohybovým aktivitám?</i>	62
<i>Graf 14 - Věnuje se Vaše dítě pravidelně pohybovým aktivitám? [%]</i>	63
<i>Graf 15 - Hraje Vaše dítě na nějaký hudební nástroj? [%]</i>	64
<i>Graf 16 - Hudební nástroje na které děti hrajou</i>	64
<i>Graf 17 - Myslíte si, že je pro dítě důležité, aby se seznamovalo s vážnou hudbou již v mateřské škole? (Zpětná vazba)</i>	88

Příloha č. 1 – Dotazník

Vážení rodiče,

obracím se na Vás s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku. Pracuji na diplomové práci s názvem: „Hudba a tanec v mateřské škole. Návrh a realizace vlastního hudebně tanečního projektu.“ Vyhodnocení vašich odpovědí pomůže vytvořit obraz o vztahu vedení dítěte k hudbě, pohybu či jiným aktivitám v rodině, k jeho pozdějšímu zájmu o hudbu, tanec a pohyb.

Dotazník je anonymní, jeho vyplnění Vám zabere jen pár minut.

Děkuji Vám za spolupráci.

Bc. Marie Adamusová

Dítě navštěvuje třídu:

- Sluníčko
- Broučci
- Motýlci
- Delfinci
- Včeličky
- Koťátka

Otázky:

1. Má Vaše dítě zájem o hudbu?

- Ano
- Ne
- Nevím

2. Pokud ano, jak se jeho zájem projevuje? (i více možností)

- Rádo poslouchá reprodukovanou hudbu
- Zpívá si samo
- Při hudbě tančí
- Jiné projevy (Jaké?)

.....

3. Zpíváte si spolu s dítětem?

- Ano, často
- Jen příležitostně
- Ne, nezpíváme

4. Navštívili jste již nějaký koncert s dítětem?

- Ano (Jaký?)
- Ano, koncert vážné hudby
- Ne, nenavštívili

5. Pouštíte si vážnou hudbu v přítomnosti dítěte? (televize, rádio, DVD)

- Ano
- Ne

6. Dává Vaše dítě výrazně přednost hudbě, před jinými zájmy?

- Ano, většinou
- Ne

7. Myslíte si, že je pro dítě důležité, aby se seznamovalo s vážnou hudbou již v mateřské škole?

- Ano (uved'te proč)

.....

- Ne

8. Má Vaše dítě zájem o tanec?

- Ano, pasivně (sledování pořadů pro děti, Star Dance apod...)
- Ano, aktivně
- Ne

9. Věnujete se spolu s dítětem pohybovým aktivitám? (i více možností)

- Turistika
- Sportovní hry
- Tanec
- Jiné sporty či pohybové aktivity (jaké?)
- Ne

10. Věnuje se Vaše dítě pravidelně pohybovým aktivitám? (i více možností)

- Sport
- Pohybový kroužek
- Taneční kroužek
- Nevěnuje se žádné pohybové aktivitě

11. Hraje Vaše dítě na nějaký hudební nástroj?

- Ano (Jaký?)
- Ne

Příloha č. 2 - Zpětná vazba po vystoupení

Vážení rodiče,

obracím se na Vás s prosbou o vyplnění této zpětné vazby, která se týká tanečního vystoupení dětí z mateřské školy „Zaznělo jednou v přírodě“. Vyhodnocení vašich odpovědí pomůže vytvořit obraz o vztahu vedení dítěte k hudbě, pohybu či jiným aktivitám v rodině, k jeho pozdějšímu zájmu o hudbu, tanec a pohyb.

Zpětná vazba je anonymní, vyplnění Vám zabere jen pár minut.

Děkuji Vám za spolupráci.

Bc. Marie Adamusová

Dítě navštěvuje třídu:

- Sluníčko
- Broučci
- Motýlci
- Delfinci
- Včeličky
- Koťátka

Otázky:

1. Jak na Vás zapůsobilo taneční vystoupení dětí „Zaznělo jednou v přírodě?“
2. Jaké jste měli při tanečním vystoupení pocity?
3. Co se Vám líbilo nejvíce?
4. Co byste změnili?
5. Líbila se Vám vážná hudba?
6. Poznali jste některé skladby?
7. Myslíte si, že je pro dítě důležité, aby se seznamovalo s vážnou hudbou již v mateřské škole?

Místo pro jiná vyjádření:

Příloha č. 3 - Úsměvný příběh z přípravy kostýmů.

V mé třídě Sluníčko vyučuji také dvě holčičky, jejichž tatínek se rozhodl náš projekt finančně podpořit a uvažovali jsme společně, v čem by byla jeho pomoc vítána. Nakonec bylo rozhodnuto pro sponzorování částí kostýmů – jarmilek, aby se rodičům ostatních dětí snížily náklady na kostýmy. Rodiče dostali pouze jeden úkol, měli zajít do prodejny obuvi, která stojí naproti budovy Mateřské školy, tam nahlásit jméno dítěte a velikost jarmilek. Vše ostatní jsem měla s vedoucí prodejny domluveno (podotýkám, že informace byly rodičům dány 2 měsíce před vystoupením). Výsledek byl nečekaný. Rodiče absolutně nerespektovali termín nahlášení údajů. Nahlášené velikosti nesouhlasily s velikostí chodidel dětí. Rodiče nahlásili prodejně svá jména, ne jména dětí. Několik dnů před vystoupením nastal zmatek. Některé děti byly bez jarmilek, některé jarmilky neměly majitele, čísla jarmilek nesouhlasily. V této situaci mě upřímně rozesmál malý Tonda z mé třídy, který viděl můj zoufalý obličej a při obouvání jarmilek, které měl o dvě čísla větší, prohlásil: „Nebojte se paní učitelko, mi do zítřka noha doroste“. Nakonec vše dobře dopadlo.

Příloha č. 4 – Fotografie z vystoupení

Nástup světlušky na scénu.

Tanec květin.

Pomoc vody.

Voda pomáhá přírodě.

Společný tanec.

Společný tanec.

Nástup motýlků na scénu.

Motýlci pomalu otevírají svá křídla.

Motýlci mávají křídly.

Motýlci pozorují kuklu.

Údiv motýlků nad prázdnou kuklou.

Z kukly se vylíhl motýl.

Nový motýl se učí létat.

Svižný nástup mravenců na scénu.

Mravenci staví svůj nový domov.

Oslava nového domova.

Mravenčí maminky uspávají svá miminka.

Mravenčí maminky uspávají svá miminka.

Nálet včeliček na scénu - sběr medu z květin.

Úcta včeli královně.

Sběr medu do sudu.

Odlet včeliček.

Nástup medvědů na scénu.

Tanec medvědů kolem sudu s medem.

Mlsný medvídek.

Výplata mlsným medvědům.

Koupel medvědů pod dohledem medvědí mámy.

Nástup zajičků na scénu.

Zajíček a zaječice.

Tanec zajíčků.

Zajíc s „ukradeným“ zelím.

Hospodář honí „zloděje“.

Zaječí rodina u oběda.

Malí herci se loučí s publikem.

Malí herci se loučí s publikem.

Malí herci se loučí s publikem.

Malí herci se loučí s publikem.

Malý dirigent.

Poděkování starosty obce Dobrá.